

Universitat de Barcelona
Facultat de Filologia
Departament de Filologia Catalana

**EL LÈXIC TORTOSÍ:
HISTÒRIA I PRESENT**

Volum I

Tesi de doctorat presentada per
M.Àngels MASSIP i BONET
i dirigida pel Dr. Joan VENY i CLAR

Setembre de 1991

SEGONA PART. LÈXIC.

CAPÍTOL 5

Introducció

En diem enquesta de variació en la mesura que podem comparar els resultats obtinguts amb els resultats a l'enquesta sobre vocabulari bàsic, passada a subjectes de generacions més grans, i amb dades de l'enquesta de vitalitat d'ús, també amb subjectes de diferents generacions.

5. ENQUESTA DE VARIACIÓ LÈXICA

5.1. Els factors sociolingüístics

Com hem vist en cap. 2.8, la majoria dels habitants de Tortosa són catalanoparlants i aquest és també el cas de la majoria de les altres poblacions -d'acord amb el padró de 1986-. La integració dels castellanoparlants es produeix d'un manera força ràpida i això fa que a l'ensenyament mitjà molt pocs estudiants arribin essent monolingües castellans.

Quant a les classes socials, en una ciutat d'aquesta mida, no són gaire diferenciades i es demostra pels resultats de les enquestes: les diferències lingüístiques en cap cas no sembla que vagin lligades a diferències de procedència social. Potser la variació es produeix per altres factors que seria interessant d'establir quins són.

5.2. Objectiu i mètode

La part que canvia més de la llengua és el lèxic i els sociolingüistes és l'aspecte del canvi lingüístic que menys han estudiat. (Macaulay (1988:467).

La nostra hipòtesi era que l'ensenyament del català a l'escola i en català, en alguns casos, influïa en l'ús, avui, de determinats mots que, només deu o quinze anys enrera (i ~~ens~~ ~~base~~ en la pròpia consciència lingüística i en l'enquesta de **vitalitat d'ús**, i l'enquesta comparativa de vocabulari bàsic -vegeu Introducció 7.- eren considerats forasters.

Amb l'objectiu de demostrar aquesta hipòtesi vam confeccionar un **qüestionari** de tipus indirecte, on demanàvem als estudiants d'omplir uns buits amb els mots adequats per completar les frases (**Completing questions** en terminologia anglesa).

Vam seleccionar trenta-quatre **ítems** d'ús corrent, de diverses categories gramaticals, procurant que fossin mots que tinguessin una forma ben específica en tortosí i diferenciada de la del català normatiu (que és el que estudien a l'escola els informants). També hi vàrem incloure alguns mots que en tortosí s'expressaven sempre amb un castellanisme. (Vegeu el qüestionari adjunt (annex 1) i els títols dels gràfics de resultats.

Tot i que el vocabulari bàsic sembla que és el ^{que} canvia menys i més lentament en una llengua (veg. Jeffers/Lehiste(1986:133), on parlen de la glottochronologia, que és un dels diversos mètodes possibles en la lexicoestadística. Es refereix a l'estudi del percentatge de canvi en les llengües i el temps en què dues llengües determinades comencen a tenir un desenvolupament divergent -cosa que s'ha fet servir per proveir un model de les relacions internes en una família lingüística-. El percentatge de canvi

en les llengües significa, en aquest context, la substitució de ítems de vocabulari en una llista bàsica. L'iniciador del mètode, Morris Swadesh (1950) partí de l'assumpció que algunes parts del vocabulari són molt menys susceptibles al canvi que d'altres. Aquest vocabulari bàsic són les paraules per a conceptes que es creu que són part necessària de tota cultura humana. Els camps semàntics representats pels ítems lexicals inclouen pronoms, numerals, adjectius (com **gran, llarg, petit**), termes que indiquen les relacions familiars (**pare, mare**), éssers vivents (**gos, puça**), parts del cos, esdeveniments i objectes en la natura (**pluja, pedra, estrella**) i activitats comunes (**veure, escoltar, venir, donar**). Són llistes de 100 o 200 paraules.

5.2.1 Subjectes i recollida de dades

La mostra de població analitzada són un grup de cada curs d'escolars de Batxillerat i COU de l'I.B. Joaquim Bau de Tortosa i un de cada curs d'escolars de Formació Professional de l'I.F.P. de Tortosa.

El procediment de recollida de dades fou : a la mateixa classe, d'acord amb el professor de l'assignatura que tenien en aquell moment, i els explicàvem que era una enquesta per a fer un estudi i que ens interessava que empressin els mots de cada dia, no els apresos a la classe de català.

Sabem que aquest procediment, com qualsevol altre, té unes limitacions, tot i que el fet que l'enquestador parlés la seva mateixa variant dialectal podia facilitar l'ús sense complexos d'aquesta variant (prova de no afectar-los veg. els resultats en l'apartat d'actituds 8.3) Els vàrem dir també que escrivissin el mot tal com el deien, sense preocupar-se de la correcció, ja que el que ens interessava era la forma que ells empraven. D'altra banda, el fet que tinguessin tres espais per omplir, els podia donar més tranquil·litat : ja podien demostrar que coneixien la forma "correcta".

La mostra (154 subjectes) representa aproximadament un 5% de la població d'aquesta edat (14-18 anys, és el rang d'edat que es pot prendre en consideració en aquesta enquesta) que viu a Tortosa i Roquetes. El percentatge que representa la mostra, en realitat, és un poc més reduït perquè hem de comptar els estudiants que vénen d'altres nuclis de població (37 viuen en pobles veïns). Podem dir, doncs, que la mostra és suficientment representativa dels adolescents de la zona, ja que la majoria dels adolescents de la zona estan escolaritzats (i també són majoria els escolaritzats en l'ensenyança pública). De la mateixa manera la distribució segons el sexe en l'enquesta reflecteix la realitat de la totalitat de la població d'aquesta edat. (Ens hem servit de les dades facilitades pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, que són els Padrans Municipals d'Habitants de l'any 1986 (Ajuntaments de Catalunya i Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya).

La població presa en consideració és uniforme; tots són estudiants, perquè l'objectiu de l'enquesta era d'analitzar el possible canvi en l'ús de determinats mots, alguns característics del tortosí, d'altres castellanismes, provocat per l'escolarització.

En aquest cas, doncs, es tracta de classificar les respostes a un qüestionari uniforme i de respostes tancades i de quantificar-ne els resultats.

En els gràfics 0.1, 0.2 i 0.3 podem veure la distribució de la mostra per edats, curs i sexe. En el gràfic 0.4, segons la professió dels pares. Hem pogut constatar que aquesta variable no afecta en absolut la tria d'un mot o altre per part de l'enquestat. També el gràfic que tenim reflecteix la realitat social de tota la població, una població

(Tortosa) de serveis i essencialment comercial.

La majoria dels estudiants viuen a Tortosa (110) i Roquetes (7); en un radi de 10 quilòmetres, uns 13 (Bitem, Campredó, L'Aldea, Aldover, Xerta, Mas de Barberans) i en un radi de 10 a 20 quilòmetres, la resta (24) (Alfara, Paüls, Bot, Benifallet, Camarles, Sant Jaume, Amposta, Santa Bàrbara, Godall, La Sénia, Alcanar, Vinaròs).

Procedeixen d'altres zones: 11 nascuts a Barcelona (els pares treballen a Tortosa), 2 de la zona nord-occidental no tortosina, 3 del País Valencià, 3 vénen d'altres llocs de l'Estat -sense incloure-hi l'Aragó-, 2 de l'Aragó, i 2 d'altres països.

5.2.2 Codificació de les respostes:

Per a cada pregunta hi ha tres buits: en el primer els subjectes hi havien de posar la forma espontània, en el segon un sinònim, si l'empren; i en el tercer, la forma de la llengua escrita. Hem codificat les respostes a aquestes preguntes (vegeu annex 2) i hem grafiat les respostes de manera que reflecteixin al màxim la fonètica.

5.3 Tractament de les dades:

Hem fet el buidatge de les enquestes amb el programa informàtic MINITAB i els gràfics dels resultats amb el programa HARVARD GRAPHICS. El procediment de buidatge ha estat: donar un número a cada subjecte, i entrar per cada subjecte, les dades **edat, sexe, curs, lloc de naixement, lloc on viu, professió del pare, opinió sobre el parlar barceloní**. Cada pregunta s'ha tractat com una enquesta única (per això encapçalem els llistats de resultats: ENQ.+ núm. de pregunta -fins a 34-).

Sota les columnes c8, c9, c10 hi ha les respostes codificades a la pregunta objecte d'enquesta: c8 el mot usual, c9 el sinònim, c10 la solució escrita. Les dades personals de cada subjecte (variables) es repeteixen en cada ENQUESTA (=pregunta) per identificar el subjecte i poder-les tenir a mà a l'hora de treure conclusions sobre la influència que puguin tenir en la resposta.

5.4 Anàlisi dels resultats: (vegeu les respostes per cada subjecte en les llistes de l'annex 3)

Observacions generals:

Pot ocórrer que, en algunes enquestes, les respostes que havíem previst abans de fer-ne el buidatge no s'hagin produït, i, per tant, podem trobar que alguns dels codis quedin inutilitzats (vegeu per exemple l'enq. 18, on els codis 9 i 10 no apareixen en el llistat perquè no tenen assignada cap resposta).

És important de remarcar que en els apartats de sinònims i de solució estàndard escrita hi ha molts que no responen: és lògic que sovint no s'usin habitualment sinònims d'un mot determinat. I pel que fa a la solució escrita, no responen aquells que creuen que les respostes a l'apartat 1 o a l'apartat 2 són ja les que corresponen a l'estàndard escrit.

Els percentatges corresponents a cada ítem es troben en els gràfics corresponents; a més, en els comentaris donem en xifres absolutes els subjectes que responen cada ítem (és la xifra que apareix entre parèntesis).

Hem observat al llarg de totes les respostes que, com es podia esperar, l'única

variable que en algun moment podia determinar la resposta era la de lloc de naixement; en canvi és molt clar que no influeix en l'elecció la variable de professió del pare -que determinaria el grup social-. En comunitats petites també hi pot haver variació lingüística (Clark (1988:693-694 "Since, however, such variability may not possess strong links with social class, as it does in the more familiar and better documented urban settings), the greatest difficulty faced by the researcher is the determination of the optimal social correlates of observable language variation in the context under investigation").

En aquest treball, hem tingut en compte unes variables que han resultat ésser poc significatives a l'hora de correlacionar-les amb les dades. Caldria investigar quines són, a més de l'edat i el pas per l'escola (que sí que produeixen variació, com demostrem a partir de las dades de l'enquesta però no en l'enquesta mateixa), les altres variables que produeixen variació, que indubtablement existeix. (veg. Clark (1988:693-694)

Quan ens referim al lloc de naixement, expressem en la primera xifra el nombre absolut de subjectes que donen una determinada resposta i al costat el nombre total de subjectes del mateix origen (per exemple 6/11 : 6 subj. del cat. central responen x, dels 11 que declaren ésser d'aquella procedència).

Enquesta 1

Observem que, sorprenentment, 102 subjectes responen **abans**, forma lèxica que fa poc era connotada com a forastera. Només 11 responen **ans**, que era la forma més estesa fa uns anys i encara ara en la població de més de trenta anys (veg. DECat., DCVB). D'altra banda hi ha 34 subj. que responen **antes**. (Gràfic 1.1).

En l'apartat de sinònims la resposta majoritària és **antes** (31 dels que abans deien **abans**), seguida de **abans** (25 dels que deien **antes**) i **ans** (14). (Gràfic 1.2)

El fet de respondre **ans** no sembla estar motivat ni pel lloc de naixement o on viu, ni per la professió dels pares. Així, dels 11 que responen **ans**, 8 són de Tortosa, 1 d'Alcanar, 1 d'Andalusia, 1 del cat. central. I 7 són fills de comerciants, 3 de gent d'ofici manual i 1 d'empleat de la construcció. I la mateixa diversitat de procedència s'observa en les respostes **ans** com a sinònim.

És significatiu que l'estàndard general hagi arraconat més el mot més genuí (l'usa un 7% com a 1a opció i un 9% com a sinònim) que no pas el castellanisme **antes** (l'usen aprox. un 20% en 1a i 2a opció).

Conclusió : Substitució, doncs, de **ans** per **abans**. (veg. 6.2.2)

Enquesta 2

En aquest cas la solució és definitiva: 130 responen **adéu** (dels quals 11 escriuen **déu**) i 11 **adiós** (dels quals uns pocs **diós**).

Com a sinònims apareixen les altres respostes que deu anys enrera haurien estat majoritàries (5 **andosiau** (i **andusiau**), 7 **passiubé -passiu-hu bé-** (i **passobé**), 7 **fins después** (i **hasta después**), **hasta ancabat** i ningú no respon **andosién** que era també una forma ben corrent. També hi ha 8 subjectes que responen **adéusiau**

i a reveure (les formes estàndard) .

Cap comentari respecte de les formes que són considerades del català escrit (*Gràfic 2.3*), totes són les apreses a l'escola.

Conclusió: Es perden els genuïns **andosién**, **andosiau**, i [pasíu / 'e][paso / 'e]. (veg.6.2.3)

Enquesta 3

Veiem que la resposta majoritària (70) és **abans-d'ahir**, i en aquest cas també podem assegurar que es tracta de la solució estesa per l'escola. Fixem-nos que la solució genuïna **después-ahir** (20 subjectes i 3 **despós-ahir**) s'ha convertit en **después-ahir** (37 subjectes) per una interpretació del segment **después** com **después** del castellà. Això mateix passa en el País Valencià (veg. 6.2.1). De tota manera, no hem d'oblidar que el castellanisme **después** (veg.enq.5) està molt i molt estès i que, per tant, això ha degut contribuir a fer aquesta interpretació. I, encara, hem d'afegir la solució ultracorrecada **després-ahir** (2 subjectes), que catalanitza **después**. Si interpretem, doncs, totes aquestes respostes (**desp-**) com a una única solució lexical, representen gairebé el mateix percentatge que **abans-d'ahir**. També tenim la resposta **antes-d'ahir** (13), minoritària, que podríem interpretar com una adaptació d'**abans-d'ahir** a través de la fase **ans-d'ahir** que existeix encara en les generacions de 35 a 50 anys.

Una prova de la no genuïtat de la solució amb **abans** és el fet que 22 subjectes diuen **abans ahir** en lloc de **abans d'ahir**.

La solució **passat-ahir** (4 respostes) és anàloga de **passat-demà**, que comentem més avall (*Gràfics 4*.)

Tant en el cas de les respostes **despós-ahir** com **después-ahir** trobem la pronunciació amb **i** (**dis-**).

En l'apartat de sinònims també les respostes **después**(10), **después**(13) i **després**(4) queden equilibrades amb **abans**(22) i **antes**(4).

Quant a la solució considerada estàndard no hi ha dubte: **abans-d'ahir** .

Conclusió: Es perd la solució genuïna **después-ahir** i resta **después-ahir** -amb el primer segment castellanitzat-. Avança molt **abans-d'ahir** de manera coherent amb els resultats de l'enquesta 1. (veg.6.2.1)

Enquesta 4

Contràriament al que passava en l'enquesta 3, en què la solució estàndard s'ha generalitzat, aquí només hi ha 13 subj. que responen **demà passat**. La resta es reparteixen entre les solucions **después** (21), **después** (74), **després** (8) i **despós** (5) i la solució **passat-demà** (31). Aquest darrer mot el recull DCVB i el documenta en un autor mallorquí del segle XX. Encara que DCVB no en diu res, i DECat no la recull, podem pensar que es tracta d'un calc de l'expressió castellana **pasado mañana**, afavorit, però, per l'afany d'imitar l'expressió catalana del català central i normativa **demà passat**.

Si analitzem el lloc d'origen dels subjectes de **demà passat**: 4 són de Tortosa, 5

del català central, 3 de la resta de l'estat i 1 estranger. I a més hem d'observar que tots donen en l'apartat de sinònims una forma de la família **después,después**.

En l'apartat de sinònims, 13 responen **després**, 11 **después**, 7 **después**, 18 **passat-demà** i 8 **demà passat**.

I, en aquest cas, la resposta de quin és l'estàndard no és gens clara (*Gràfic 4.3*): només 29 responen **demà passat**, 23 **després demà** i 34 **passat-demà** -aquesta darrera sembla, com dèiem, una formació entre la catalana normativa i la castellana-. **Després demà** és recollida pel DCVB al Rosselló i a Sueca. De tota manera, davant la documentació i els testimonis orals, creiem que en el cas del tortosí no es tracta d'una solució dialectal sinó d'una correcció amb intent de "catalanització" de la forma genuïna.

Conclusió: Com en el cas de **después-ahir**, **después-demà** ha estat canviat per **después-demà**. També té un percentatge elevat de respostes (20%) la solució **passat-demà**, que interpretem com un calc del castellà per influència de la forma central **demà-passat**.

Les solucions escrites es reparteixen entre **demà passat**, **passat-demà** i **després- demà**. (veg.6.2.4)

Enquesta 5

És evident el triomf de la solució castellana **después**. Només 2 subj. responen **ancabat**, que es pot considerar la solució habitual entre els més grans de 30 anys (els dos són de Paüls, població lingüísticament més conservadora).

Dels 29 que responen **després**, 16 són de Tortosa, 4 del cat. central, 4 del P.Val. i nord-occidental, 2 de la resta de l'estat, 1 estranger. No podem dir, doncs, que la resposta depengui del lloc de procedència dels estudiants, tot i que, pràcticament, un 50% dels forasters responen **després**.

De l'apartat de sinònims és interessant de remarcar que hi ha més subjectes que en l'apartat 5.1, que responen **ancabat** (12), com ocorria amb **ans**, i 3 **en acabat** (l'origen d'**ancabat**); 21 que donen ,ara, la resposta normativa **després**; 6 dels que abans havien respost **després**, diuen ara **después** i 10 consideren sinònima l'expressió amb infinitiu: **en acabar** (8), a **l'acabar** (2).

Dels 12 de **ancabat**, 11 havien optat per **después** a 5.1 i 1 per **després**. Els tres que responen **en acabat** havien respost **després** a 5.1. I dels 8 que diuen **en acabar** (3 són del cat. central), 5 havien respost **después** i 3 **després**.

Les solucions escrites són clarament **després** (94) i **en acabar** (4).

Conclusió: Predomina el castellanisme **después**. La solució més tradicionalment tortosina **ancabat** surt en l'apartat de sinònims però en un percentatge mínim (9%) i tots els subjectes que la donen, abans havien emprat **después**. (veg.6.2.1)

Enquesta 6

També en aquest cas és clar el predomini de la variant de procedència castellana

rato (89) i **ratet** (14). 37 responen **una mica**, **una miqueta** i 7 **una estona**, **una estoneta**. D'aquests 7, només 2 són de procedència oriental, 4 de Tort. i 1 nord-occ. (veg. *Gràfic 6.1*)

En l'apartat de sinònims (*Gràfic 6.2*) també són només 7 els que diuen **una estona**. 21 **un rato** (dels qui abans havien respost **una mica**). I aquí prenen molt més relleu les altres solucions (que donen els que abans deien **rato**: 39 **una mica**, 19 **un moment**, 12 **un poc**.) De tota manera, **mica** no és específicament temporal, tot i que en la frase sigui possible. Per això encara es confirma més que l'única solució oral és **rato**.

La solució escrita és **una estona** (103).

Conclusió: S'imposa el castellanisme **rato** (**ratet** és més emprat en generacions anteriors). S'observa una certa penetració de **estona**. També és interessant que en l'apartat de sinònims aparegui **un poc**, forma especialment de l'àrea valenciana. (veg. 6.2.7)

Enquesta 7

Sembla clar que, malgrat ésser ben sinònims, hi ha una tendència en tortosí a usar **allí** (91) més que **allà** (58). (*Gràfic 7.1*)

També la solució escrita dubta entre **allí**, **allà**.

Enquesta 8

Predomina el castellanisme tot i que és un terme ben usual a l'escola i podríem pensar que s'hauria hagut d'imposar l'estàndard català. De fet, els estudiants procedents de la resta de l'estat i del P.Val. diuen **sud** tots.

Responen **sud** :35 de Tortosa, 6/11 del cat. central i 2/3 del P.V., 1/2 N.Occ., i 3/3 de la resta de l'estat. És a dir, que podem deduir que els de fora diuen **sud** perquè han après el català a l'escola.

Encara que molt individuals, són interessants les respostes **baix**, **abaix**, **al final**, **a baix de tot**, **per abaix**, **pac abaix** que pressuposen una actitud psicològica d'allunyament, d'extremitat (veg. 2.8 i 9.2). Compareu amb 6.2.7.

Enquesta 9

La solució genuïna domina absolutament. Només 8 responen **ocells** (4/11 del cat. central, 4 tort. i 1/2 nord-occ.). Curiosament es produeix una integració al tortosí per part dels que vénen del cat. central (vegeu conclusions 9.2 i capítol 8, actituds), i en aquests cas, 6/11 responen **moixons**. Dels 13 que diuen **pardals**, 4 són de Tortosa, 4/4 són de Vin. i Alcanar, 1/1 de St. Jaume, 1/3 P.V. i 1/2 nord-occ.

En l'apartat 2., 22 dels 24 que responen **pardals**, havien dit **moixons** en la primera opció. I 6, dels 11 que diuen **moixons**, havien dit **pardal** en la 1a opció. Es tracta de dos sinònims reals, encara que predomina **moixons**.

Finalment, només 7 reconeixen explícitament que **moixó** és de l'estàndard escrit.

Conclusió: Persisteix la solució més genuïna per al dialecte però no tots la consideren apta per a la llengua escrita. (veg.6.2.1)

Enquesta 10

Claríssimament predomina el castellanisme **patos** (128). Dels 7 que diuen **ànecs**, 4 són de Tortosa i 3/11 procedeixen del cat. central. La resta del cat. central, diuen **patos**.

Augmenta a 13% de respostes **ànecs** en l'apartat de sinònims.

En la llengua escrita tots saben que és **ànecs**(103).

Conclusions: Predomini absolut del castellanisme, però s'observa una certa penetració de la forma catalana estàndard.(veg.6.2.7)

Enquesta 11

La solució general és **llima** (133). Dels 8 subjectes que responen **llima**, 4 són de Tortosa i 4/11 del cat. central. La resta dels procedents del cat. central diuen **llima** (6/11) i **llimó** (1/11).

Com a sinònim de **llima**, 24 informants donen **llima**, 10 **llimó**, dels quals 6 són de Tortosa i 1/3 del P.Val. i els altres de la resta de l'Estat o del cat.central (Malgrat que **llimó** és una forma del cat. nord-occ., recollida pel DCVB a Pont de Suert, Freginals, Eiv. i Alg. i que es diu també a Lleida (veg. comparació bàsic 6.2.1) no creiem que es tracti en aquest cas de la variant dialectal sinó d'un calc sobre el castellà **limón**.

D'altra banda, dels tres que responen **llima**, 2 són del cat.cent.

La gran majoria dels subjectes consideren **llima** la forma de l'estàndard escrit. (veg.6.2.1)

Enquesta 12

En aquest cas també és majoritària la solució característica tortosina **fesol** (133); només 3 informants tortosins diuen **mongeta** i 2/11 del cat. central també. Curiosament la resta dels subjectes procedents del cat. central diuen **fesols** (menys 1, que diu **seques**).

En canvi, 75 subjectes consideren que la forma estàndard escrita és **mongetes**. (veg.6.2.1)

Enquesta 13

La majoria responen **rails** (96) -hi ha les variants **rils** i **arrils** i 1 cop **railades**-. Dels 45 que responen **arrels**, 8/11 són del cat. central, 3/3 del P. Val. , 5/5 de la resta de l'Estat, 1/2 nord-occ. i la resta de Tortosa.

La forma considerada de l'estàndard escrit és **arrels** (94).

Conclusió: Observem una forta penetració de **arrel**, i en aquest cas, **raïl** no sembla tenir la mateixa acceptació escrita de **fesols** (potser perquè s'assembla en l'aspecte vocàlic més al castellà?). (veg.6.2.3)

Enquesta 14

El castellanisme és la forma més estesa. Només 7 responen **vorera** -1/11 del cat. central, la resta de Tortosa-.

En canvi, 96 reconeixen explícitament que l'estàndard escrit és **vorera**. (veg. 6.2.7)

Enquesta 15

Malgrat que 107 responen **petó** a l'apartat 3, només 17 donen aquesta forma com a solució habitual (apartat 1) -6/11 del cat. central, 1/2 del N.Occ., 1/3 del P.Val., 1 de l'Estat, 1 de l'estranger i la resta de Tortosa-.

La resposta majoritària és el castellanisme **besito** i en canvi no és tan general la resposta **besada**, la solució fins ara característica del tortosí. La forma **estimada,-es** l'usen informants de St.Jaume, Sta.Bàrbara, Paüls, Camarles, Campredó, Alfara, Godall, L'Aldea, Mas de Barberans, i Tortosa (aquests darrers, tots en segon lloc).

Conclusió: Regressió de la forma genuïna **besada** i encara més de **beset**, que no apareix en cap cas (potser perquè es considera un diminutiu, o del llenguatge infantil?). Penetració de **petó**, que és un mot estrany absolutament a les generacions a partir de trenta anys. (veg.6.2.4)

Enquesta 16

Les respostes a aquesta qüestió són molt diverses. El percentatge més elevat de resposta correspon a la solució de l'estàndard escrit **eïnes**, seguit de **trastes**, **trastos**, **aïnes**, **ferramentes** i ja a molta distància de **estris**, **arreus**, **catxarros**. De les respostes del cat. central 4/11 són **eïnes** i 3/11 **estris**; la resta es reparteixen entre les altres solucions. El *gràfic 16.2* no és significatiu perquè les poques respostes que hi ha es reparteixen entre totes les solucions.

En canvi el *gràfic 16.3* és molt clar: **eïnes** i **estris** són les formes que es consideren de l'estàndard escrit.

Hem inclòs la forma **eïnes** perquè, encara que sigui idiolectal, ens sembla interessant com a resultat de creuament entre la solució local i la solució estàndard apresada.

Conclusió: Penetració de **eïnes**. De tota manera ens queda el dubte de si, essent en aquest cas les grafies tan similars i havent-hi la dificultat de la dièresi, algunes de les respostes **eïnes** no són més que **aïnes** grafiat com han sabut. (veg. 6.2.3 i 6.2.1)

Enquesta 17

És evident la implantació del castellanisme **cuentos** de manera generalitzada, tot i que tots saben que la forma de l'estàndard escrit és **contes**. Dels 23 subjectes que en l'apartat 1 responen **contes**, només 4/11 són del cat. central. (veg.6.2.7)

Enquesta 18

Els codis 9 i 10 per motius de correccions de codificació han quedat inutilitzats i per això no surten en l'especificació de codis ni en els llistats de respostes de l'apèndix.

La solució majoritària és **navaja** (i **navaija**, forma que reflecteix la fonètica tortosina amb -i-), 85 casos en conjunt tot i que també hi ha 40 casos de **navalla** (6/11 del cat. central). Surt molt poc **cutxilla**, que creiem que hauria tingut més presència si l'exemple s'hagués referit a la **navalla d'afaitar**. Surt poc la forma **navaixa**, considerada valenciana pel DCVB i que aquí creiem que és només una variant explicable pel dubte a l'hora de grafiar **navaja**.

Finalment, la majoria creuen que **navalla** és la forma de l'estàndard escrit.

Enquesta 19

No hi ha dubte que la llengua oral prefereix **quilòmetro**, encara que en l'estàndard escrit tots escriuen **quilòmetre**. (veg.6.2.7)

Enquesta 20

També el castellanisme predomina absolutament. Dels 18 que responen **parc** només 5/11 són del cat. central. Per a l'estàndard escrit **parc** és pràcticament l'única resposta. (veg. 6.2.7)

Enquesta 21

Només 6 subjectes responen **vaixell** (2/11 del cat. central, la resta tortosins). Mentre que coincideixen la majoria a considerar **vaixell** la forma de l'estàndard escrit.

Enquesta 22

El mot general és **calcetins**. Responen **mitjons** 12 subjectes (4/11 cat. central - dels quals 3 responen **calcetins** a l'apartat 2-, 1/2 nord-occ. i la resta de Tortosa i comarca).

En l'apartat de l'estàndard escrit responen **mitjons** la majoria absoluta dels subjectes. (veg. 6.2.1)

Enquesta 23

És un cas molt clar d'extensió de la forma lèxica oriental en tortosí. Probablement

per la pressió que suposa que el significat de **calces** sigui tant diferent en cat. central i que, per tant, els malentesos hagin de ser evitats més que mai. La fonètica de **mitges** és en tortosí [m'it \int es], a la manera oriental (l'adjectiu es pronuncia [m'i \int es] en tortosí).

Actualment s'està estenent la forma **mitges** des de la ciutat als pobles. Alguns informants diuen que a casa diuen **calces**, però quan van a la botiga a comprar-les diuen **mitges**.

La resposta majoritària és, doncs, **mitges**. Els 59 que responen **calces**, són de Tortosa (43/110) o d'altres poblacions dels voltants (Campredó 1/3; Aldover 2/4; Alfara 1/1; L'Aldea 2/2; Vinaròs 2/2; Sant Jaume 1/1; Amposta 1/1; Bitem 1/1; Tivenys 1/1; Mas de Barberans 2/2; Sta. Bàrbara 1/4;). Curiosament no responen **calces** els de Paüls, que en les altres respostes opten sempre per la solució conservadora. D'aquestes dades no es pot treure la conclusió que en poblacions més petites es manté més que a Tortosa; el que sí que podem dir és que en alguns casos la totalitat dels procedents d'una població determi^{na} responen **calces**, mentre que la proporció a Tortosa no és ni d'un 50%.

Només un 10% creuen que **calces** és de l'estàndard escrit.

Conclusió: Extensió progressiva de **mitges**.

Enquesta 24

En l'apartat 1 només 20 subj. diuen **petit** (4/11 cat. central, 1/2 nord-occ. i la resta de Tortosa i comarca). A més de les formes **xicotet** (i **xocotet/xucotet**) que surten poc en primer lloc i més com a sinònims, també apareix 1 cop **gafarró**, que no hem codificat. La majoria coincideixen que l'estàndard escrit és **petit**.

Conclusió: Es manté viva la solució genuïna **menut**, encara que s'observa una certa penetració de **petit**. (veg.6.2.1)

Enquesta 25

Malgrat la majoria absoluta de la resposta **roig**, només 12 subjectes consideren explícitament de l'estàndard escrit **roig**. Els 4 que donen **vermell** com a resposta 1 són 2/11 cat. central, 2 de Tortosa i tots 4 en l'apartat de sinònims donen **roig**. (veg.6.2.4)

Enquesta 26

La solució genuïna **dobla** és la que predomina en aquest cas. Només 8 diuen **gruixuda** (3 del cat. central). Es lògic que hi hagi molt la resposta **grossa**, que és un sinònim potser no tan adequat en aquest context però també possible. La solució considerada estàndard és majoritàriament **gruixuda**, tot i que molts no responen perquè creuen que la que han dit abans ja és l'estàndard (per tant, **grossa** o **dobla**). (veg.6.2.3)

Enquesta 27

El predomini de **feo** és abassegador. Només 2 responen **llord** (1 de Benifallet i 1 de Tortosa), la solució més genuïna i ara gairebé perduda. Evidentment **lleig** no és sentit com una paraula tortosina.

Les solucions gràfiques a la forma normativa i estàndard **lleig** són variadíssimes : **lletj, lleg, llech, lleix, lleitg.** (veg.6.2.5)

Enquesta 28

Les respostes es reparteixen entre **assentat't i senta't**. Dels 5 que responen **seu**, 3/11 són del cat. central

Es dedueix que, en aquest cas, s'admeten per a la llengua escrita les formes genuïnes. (veg. 6.2.3)

Enquesta 29

En aquest cas predomina la solució genuïna **maldarà** (108). Dels sis que responen **renyarà**, 5/11 són del cat. central.

Dels 7 que responen **maldarà** com a sinònim, 6/11 són del cat. central . (veg.6.2.3)

Enquesta 30

Predomina **me pareix** (i la variant **m'apareix**) i també es considera de l'estàndard escrit. (veg.6.2.4)

Enquesta 31

Picar és la resposta més general (i és la que donen en primer lloc 6/11 subjectes procedents del cat. central) i es considera explícitament com a forma de l'estàndard escrit **trucar** . (veg. 6.2.1)

Enquesta 32

Tot i que la major part dels subjectes responen **vore**, sembla que està guanyant terreny **veure**, que és també la forma considerada de estàndard escrit per la majoria. (veg.6.2.1)

Enquesta 33

La solució general és **pos**. Dels 11 que responen **doncs** només 4/11 són del cat. central. La solució de l'estàndard escrit és **doncs**. (veg.6.2.7)

Enquesta 34

Només 15 responen **nosaltres** (4/11 del cat. central, 8 de Tortosa i com.,2/2 del

N.Occ., 1 de la resta de l'Estat).

La forma de l'estàndard escrit és **nosaltres**.
(veg.6.2.3)

5.5 Conclusions

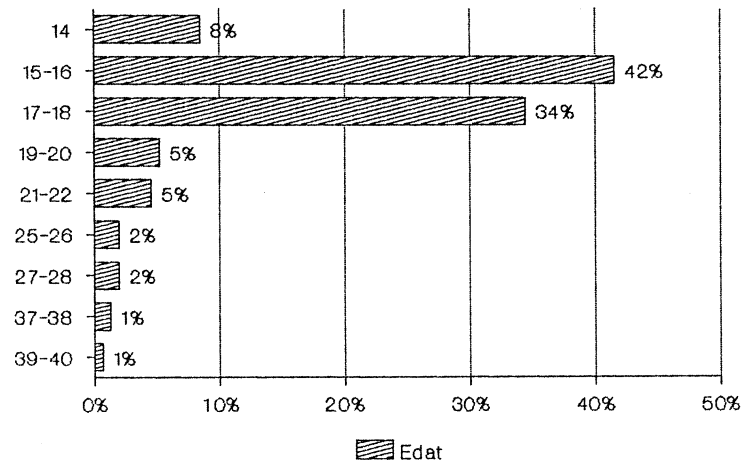
Observem, doncs, un procés d'innovació en alguns mots, en el sentit d'adquirir les formes estàndards, que comporta una pèrdua dels més propis, procés que, ara per ara, no ha arribat, ni de lluny, a la substitució dels castellanismes arrelats, i que ha començat més aviat per les formes adverbials, més "detectables" a l'hora de la imitació que els substantius. Com dèiem, no sembla que en aquest procés sigui significatiu l'origen social dels parlants.

Pensem que en el camp del lèxic, l'aculturació no significa enriquiment del lèxic; de fet, al mateix temps que s'introdueix el lèxic nou s'observa l'obsolescència de part del lèxic tradicional. El conjunt de la llengua A tendeix a reflectir simètricament el lèxic de B i no a adjuntar-lo al seu propi repertori.

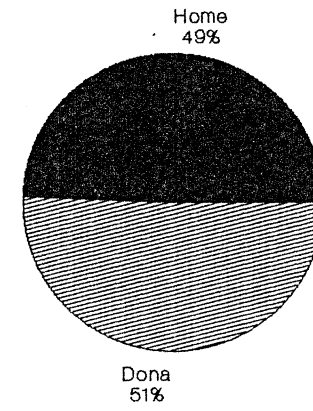
Tot i que es va demanar als estudiants que escrivissin en primer lloc la forma que usaven més espontàniament, molts ens tornaven a qüestionar com havien d'escriure la resposta 1. És molt clar que hi ha una inseguretats absoluta en la seva pròpia varietat i que es sorprenen de veure escrites certes formes que empren habitualment. Des d'un punt de vista podríem valorar això positivament: saben que una cosa és la llengua oral i l'altra la varietat escrita. D'altra banda, però, pensem que aquest fet pot tenir conseqüències negatives: abandonament de formes genuïnes i de vegades no substituïdes oralment per les del català que ells han après com a escrit sinó per les castellanques que, alguns cops són menys llunyanes que les catalanes (s'han sentit més) - i això passa per la situació encara no-normal (o no-normalitzada si admetem que el procés evoluciona cap a la normalització)-.

Un fenomen destacable, del qual parlarem en el capítol 8 (**actituds**), és que els catalano-orientals s'integren a la varietat tortosina perquè si no ho fan se senten estranys. Alguns manifesten: "jo ho deia així, però aquí a Tortosa ho dic d'aquesta altra manera". D'altra banda, és probable -malauradament no ho podem, ara, comprovar- que alguns subjectes de procedència barcelonina s'hagin convertit en catalanoparlants a Tortosa i per això empren la varietat tortosina.

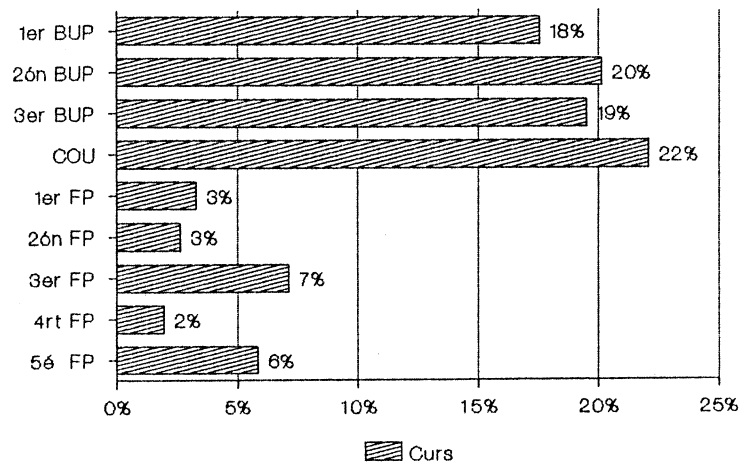
Gràfic 0.1

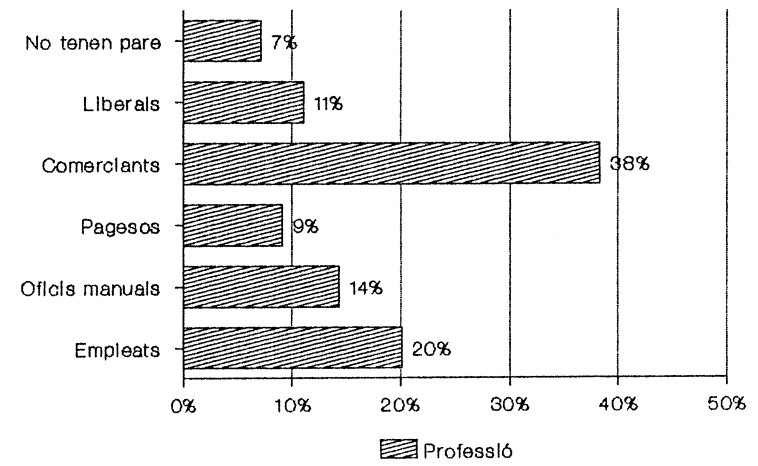
Gràfic 0.2

Gràfic 0.3

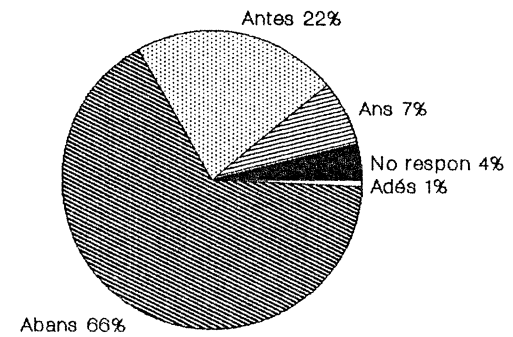

Gràfic 0.4

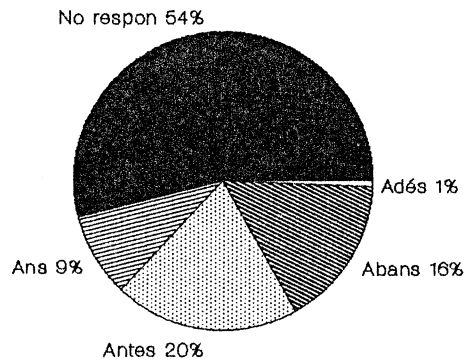

A B A N S

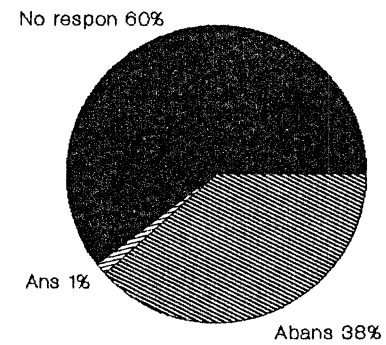
Gràfic 1.1

Gràfic 1.2

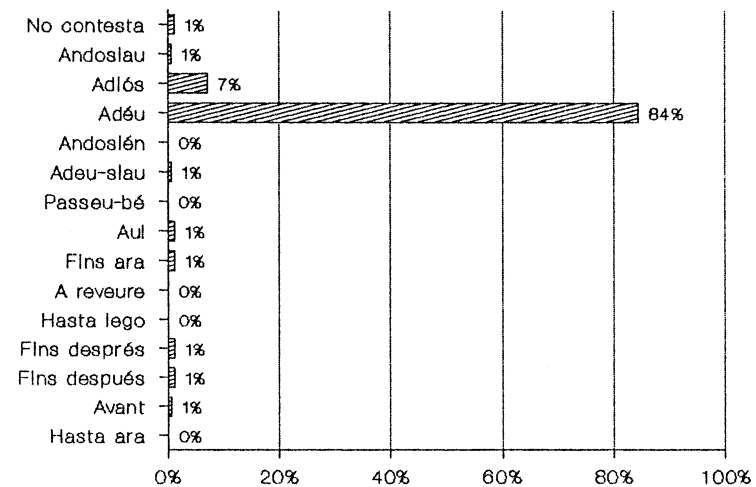

Gràfic 1.3

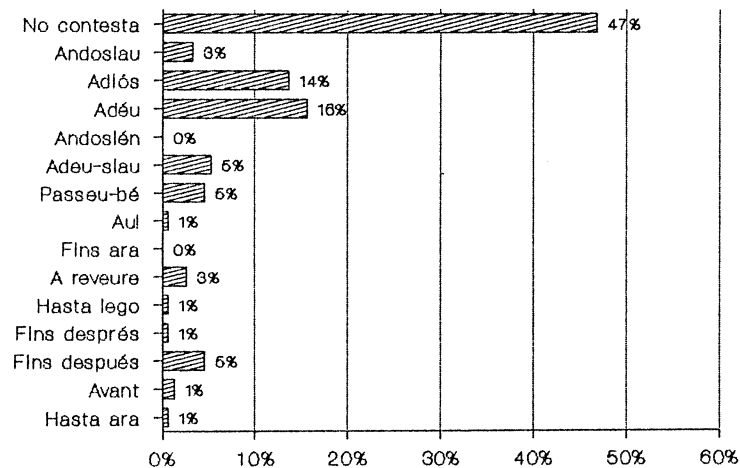

A D É U

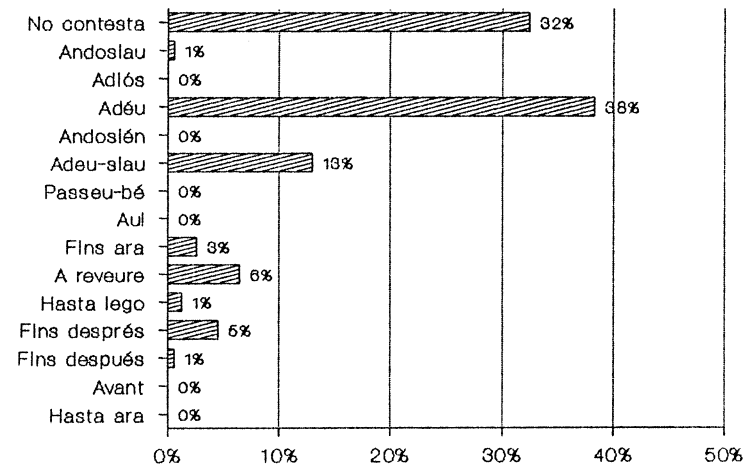
Gràfic 2.1

Gràfic 2.2

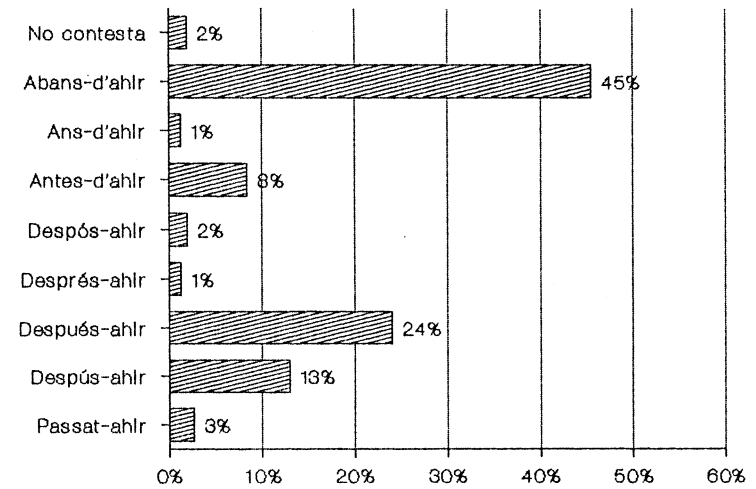

Gràfic 2.3

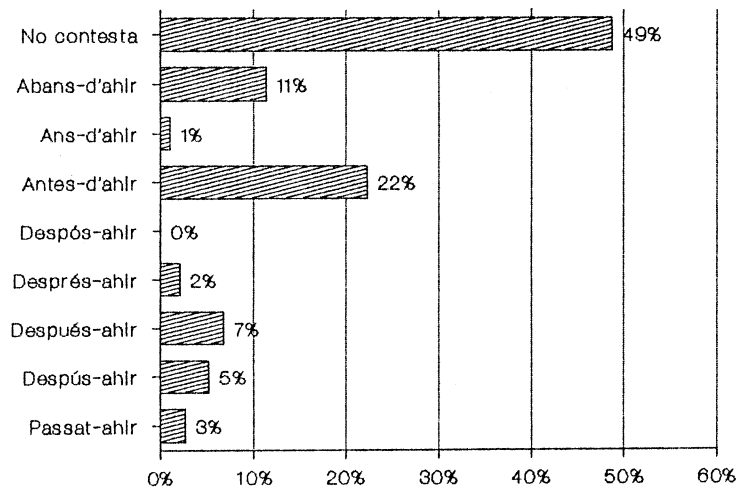

ABANS D'AHIR

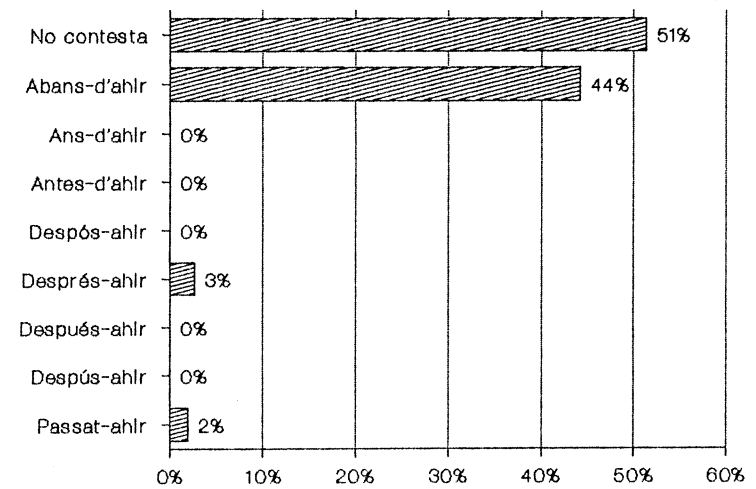
Gràfic 3.1

Gràfic 3.2

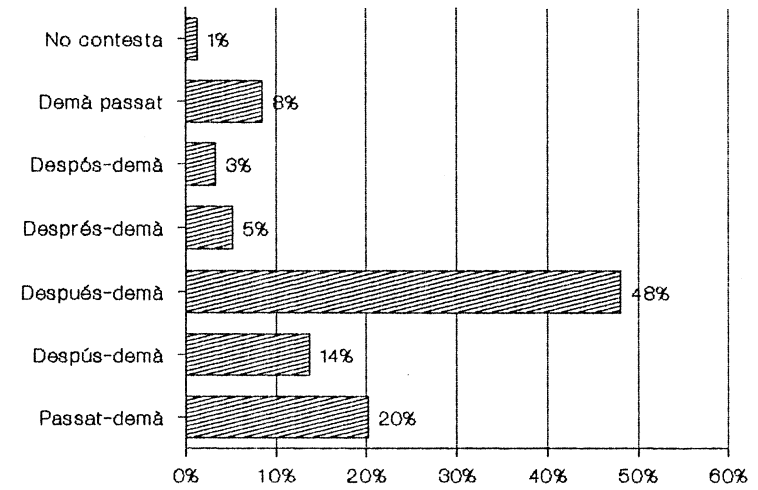

Gràfic 3.3

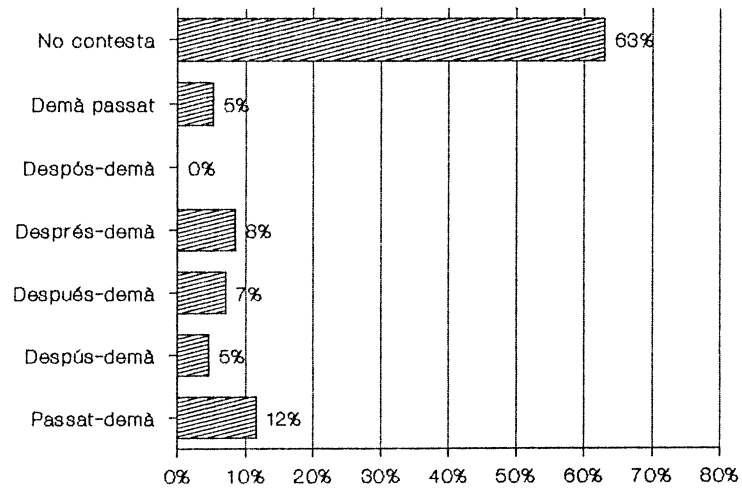

DEMÀ PASSAT

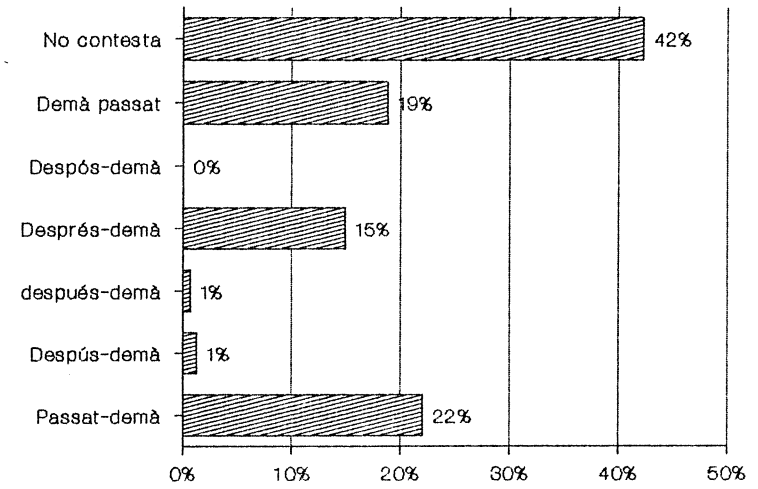
Gràfic 4.1

Gràfic 4.2

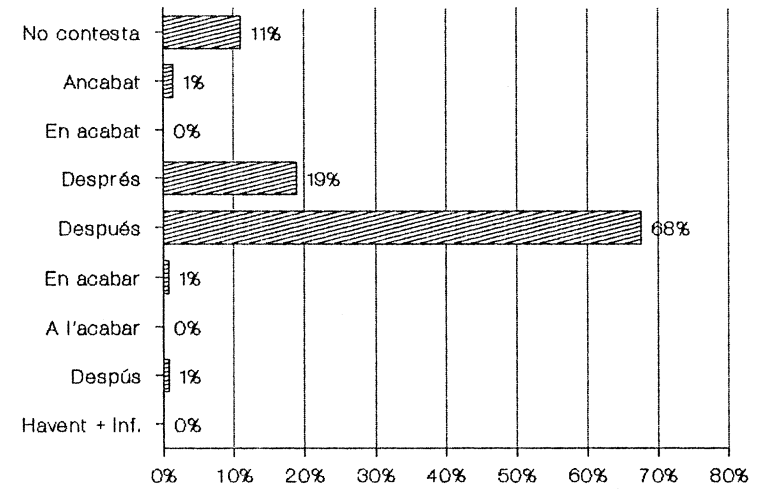

Gràfic 4.3

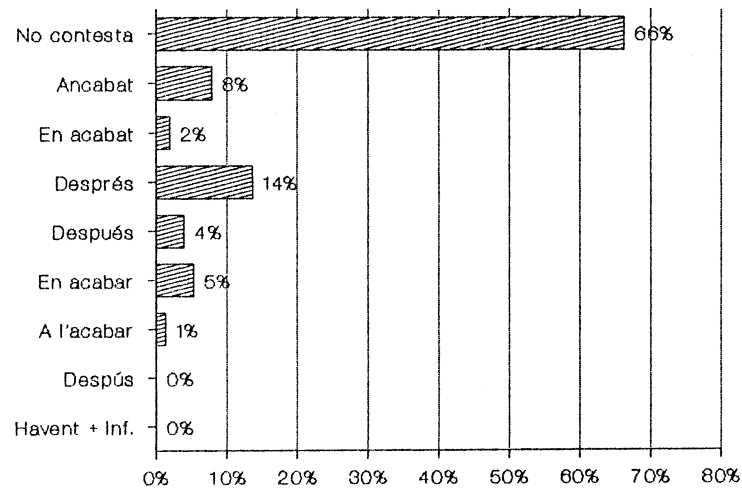

DESPRÉS

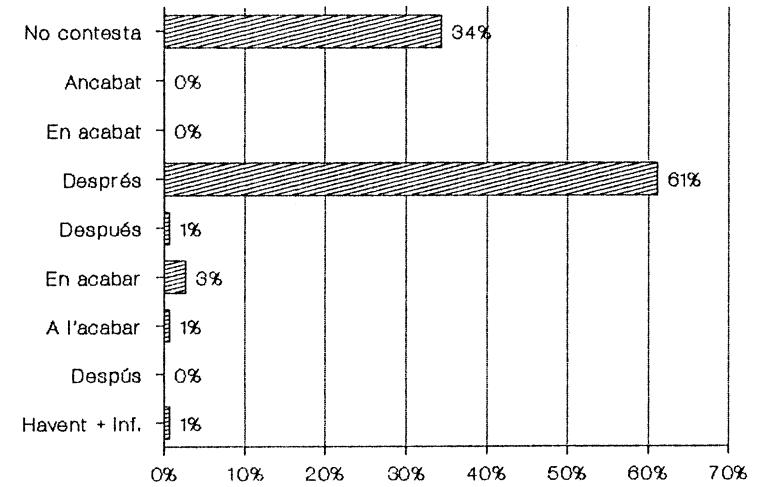
Gràfic 5.1

Gràfic 5.2

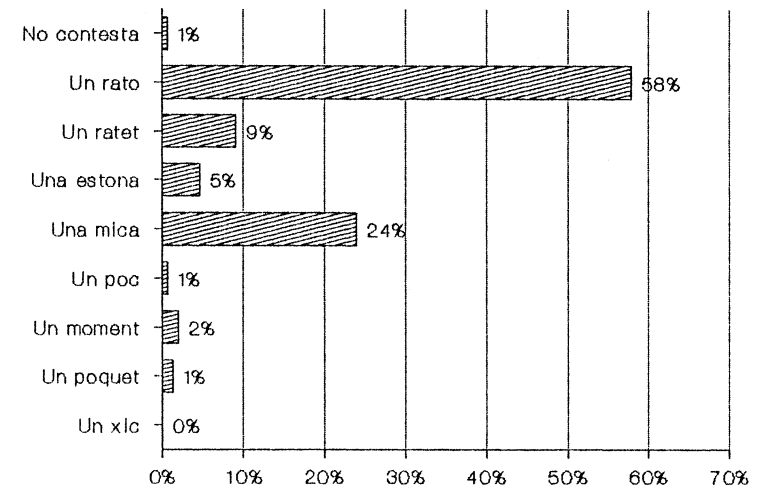

Gràfic 5.3

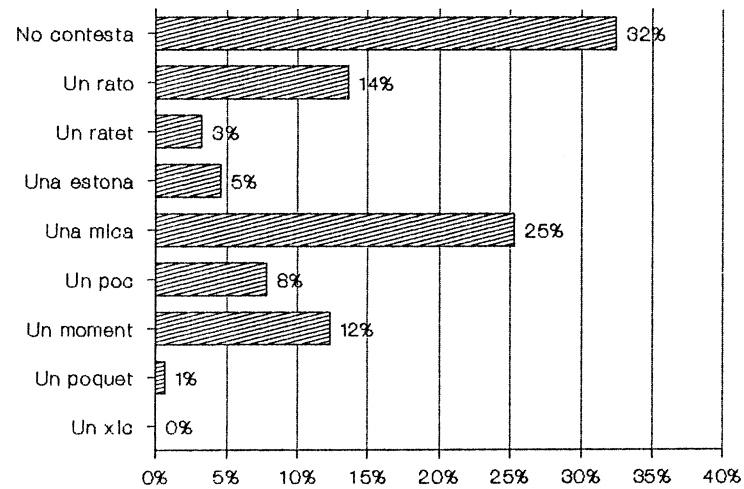

UNA ESTONA

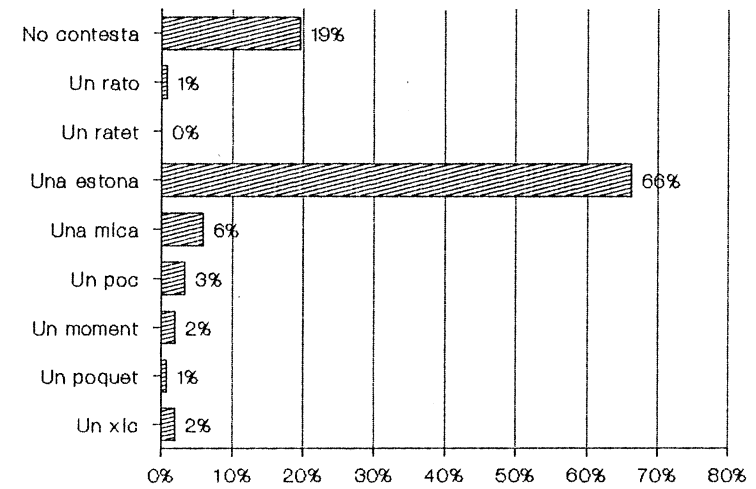
Gràfic 6.1

Gràfic 6.2

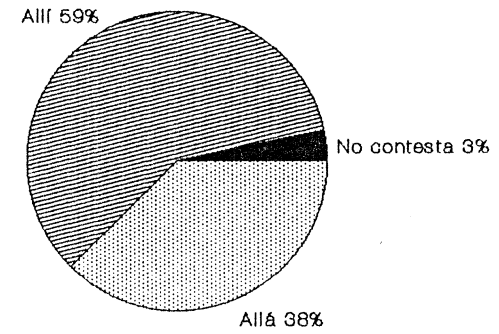

Gràfic 6.3

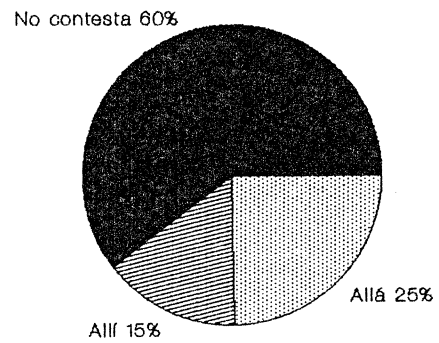

ALLÀ

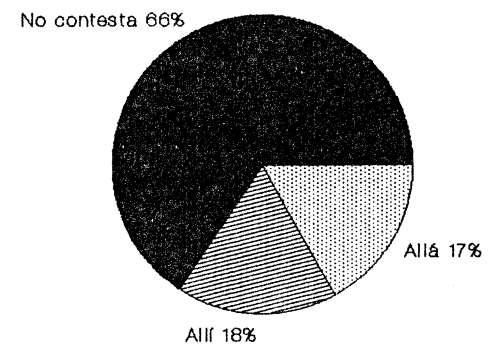
Gràfic 7.1

Gràfic 7.2

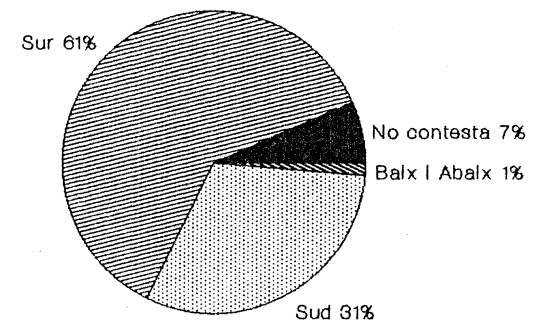

Gràfic 7.3

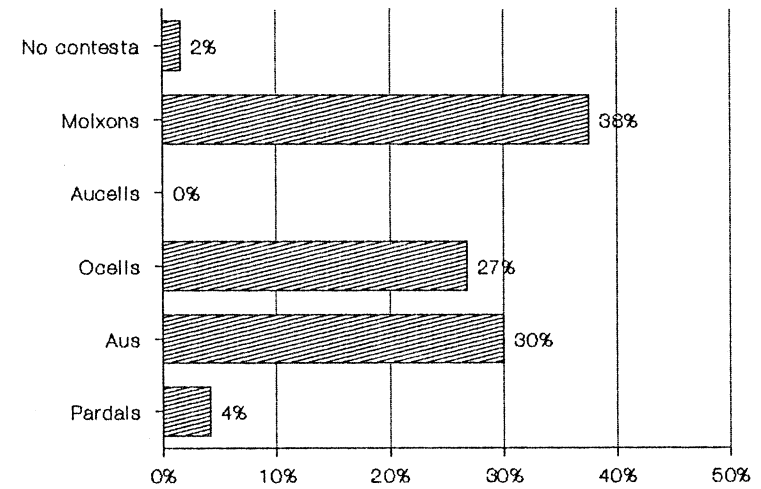
S U D

Gràfic 8.1

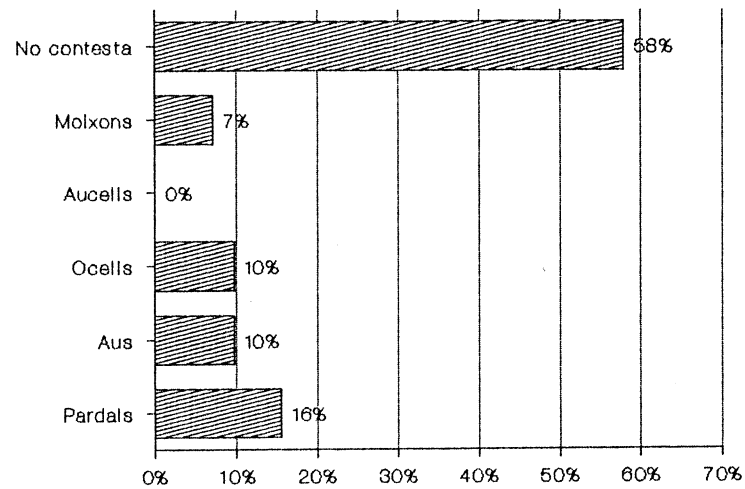

OCELLS

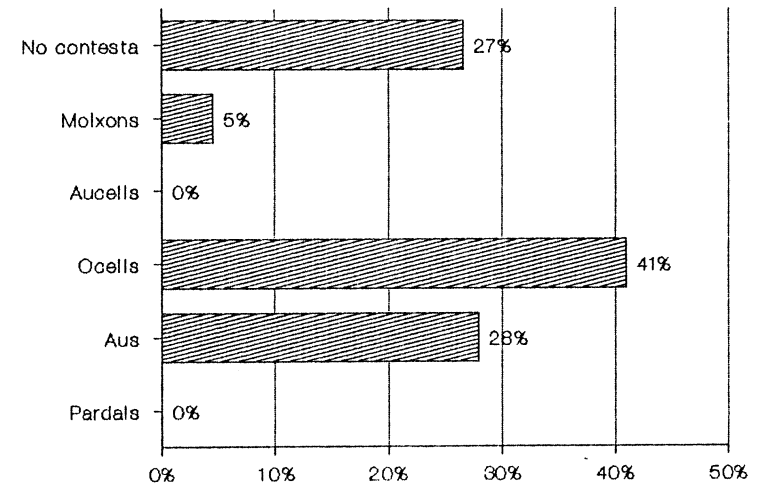
Gràfic 9.1

Gràfic 9.2

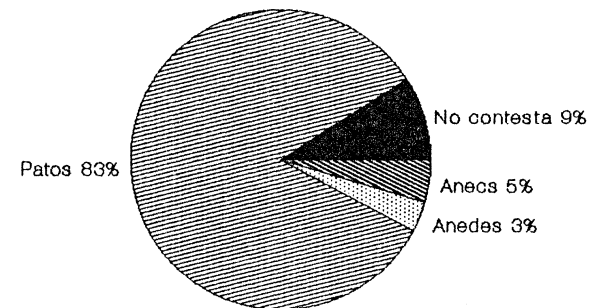

Gràfic 9.3

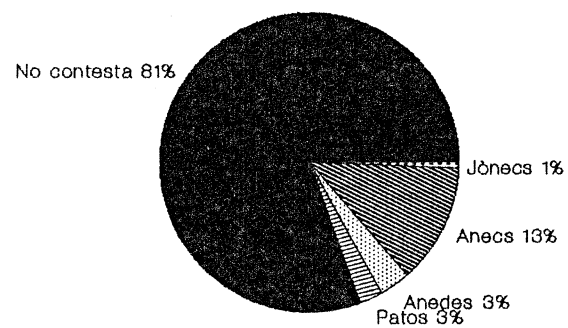

ÀNECS

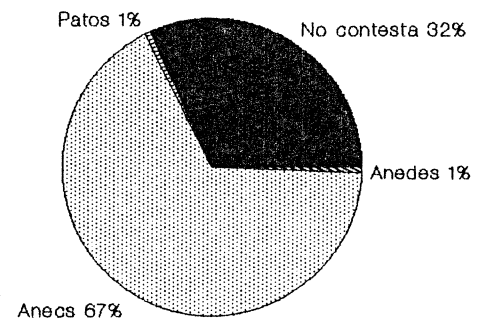
Gràfic 10.1

Gràfic 10.2

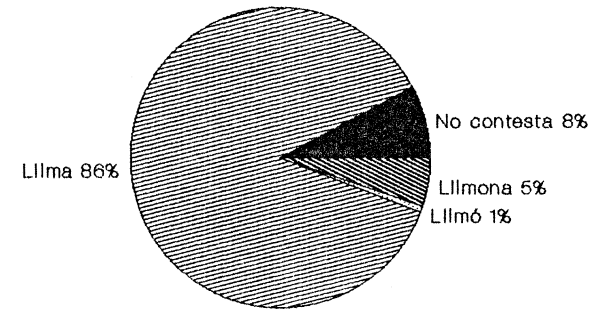

Gràfic 10.3

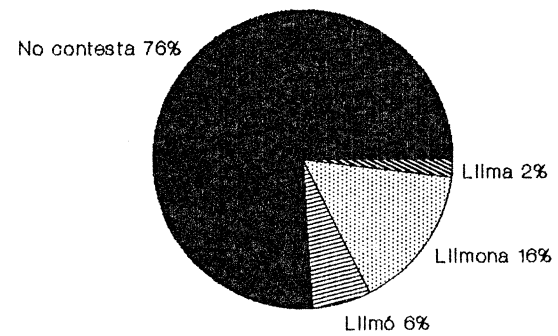

LLIMONA

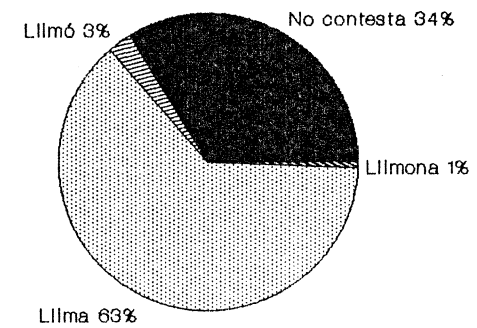
Gràfic 11.1

Gràfic 11.2

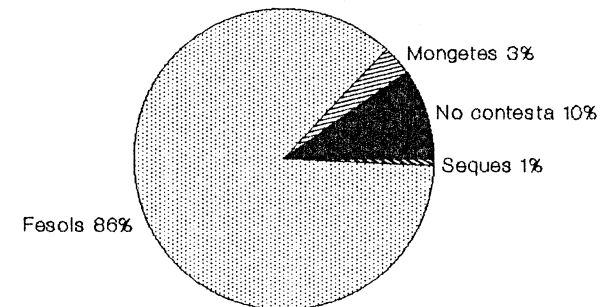

Gràfic 11.3

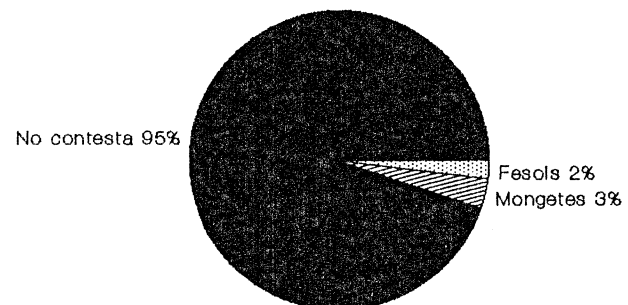

M O N G E T E S

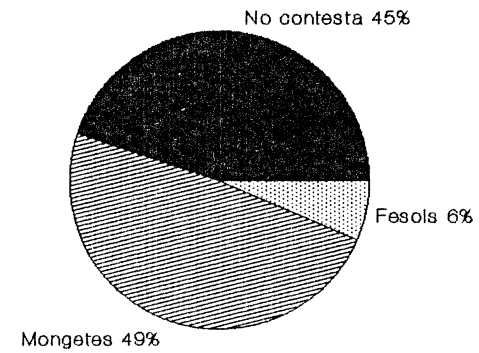
Gràfic 12.1

Gràfic 12.2

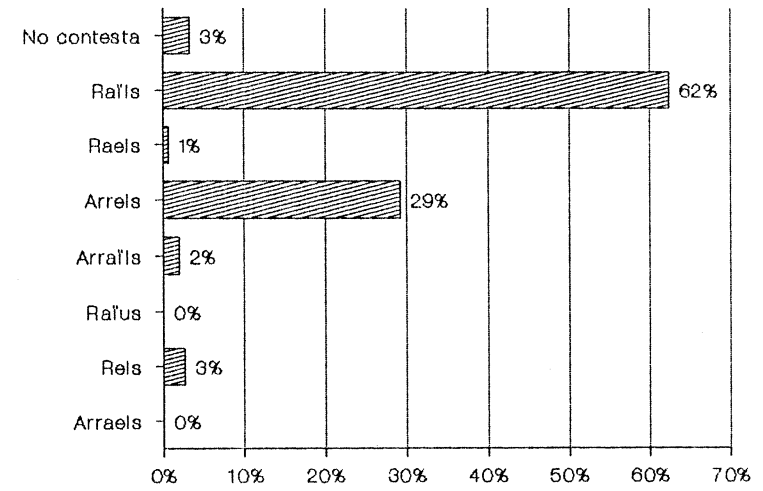

Gràfic 12.3

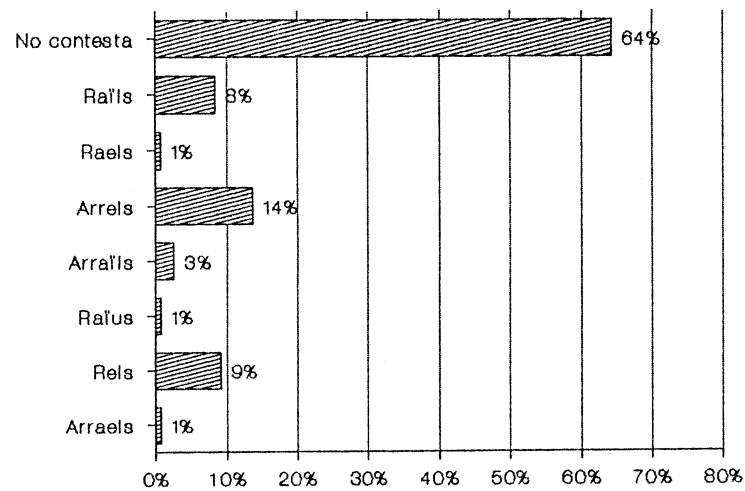

ARRELS

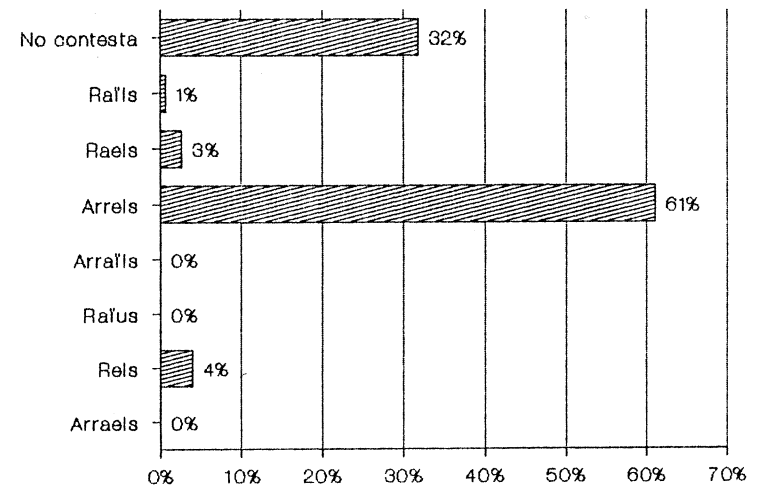
Gràfic 13.1

Gràfic 13.2

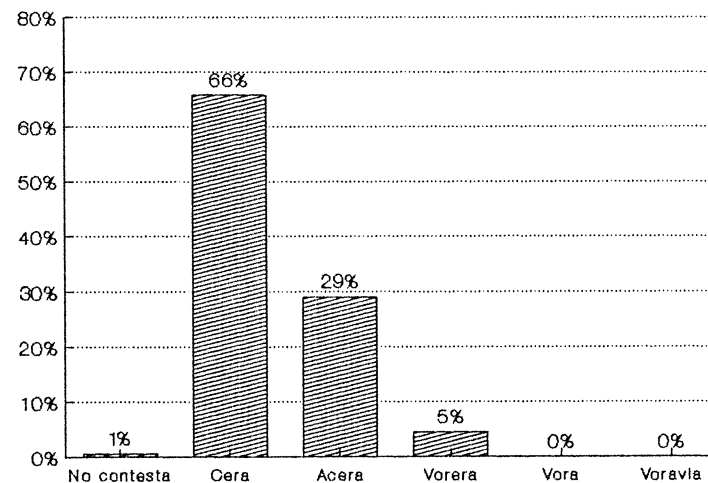

Gràfic 13.3

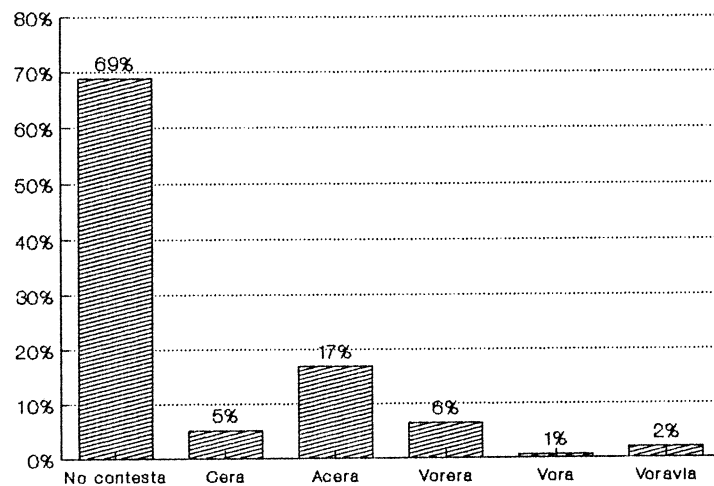

V O R E R A

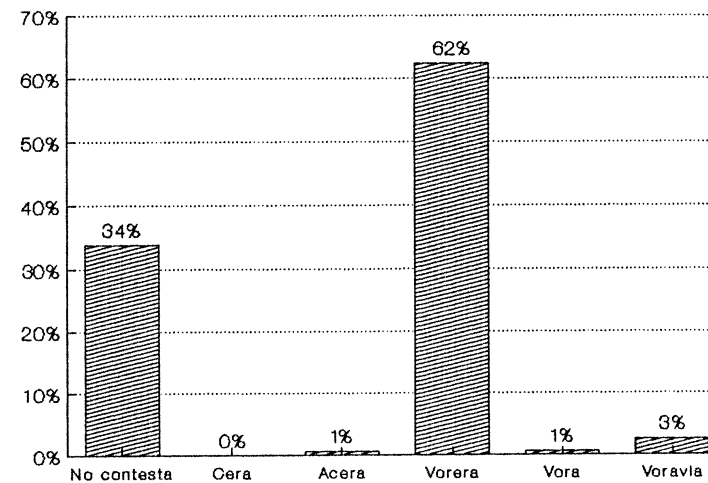
Gràfic 14.1

Gràfic 14.2

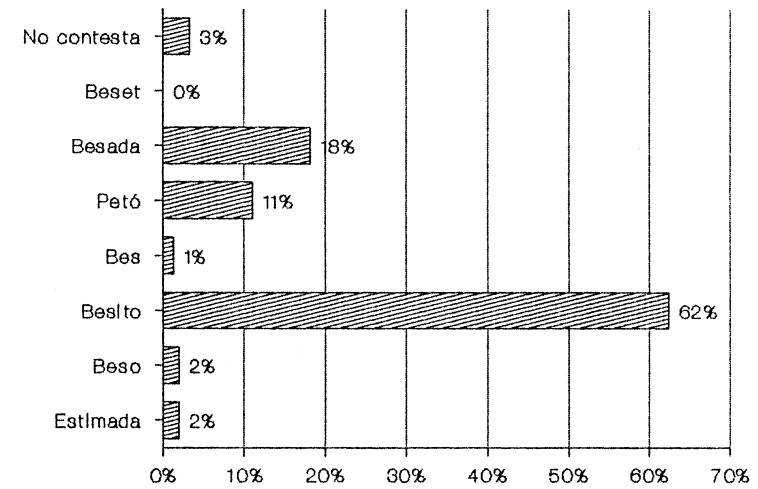

Gràfic 14.3

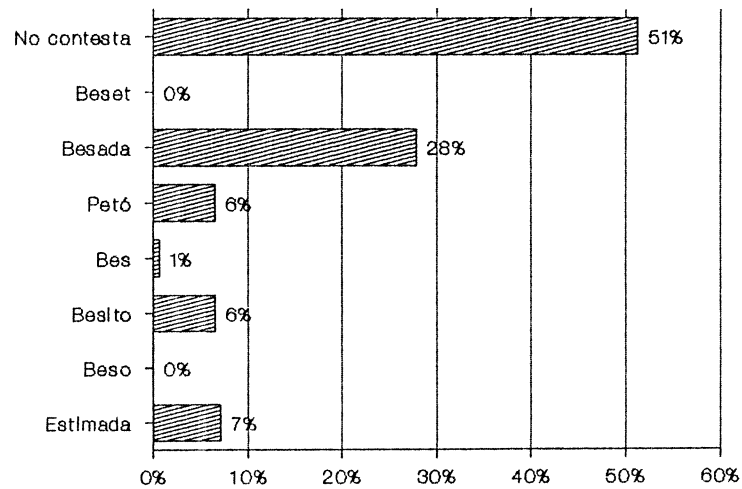

PETÓ

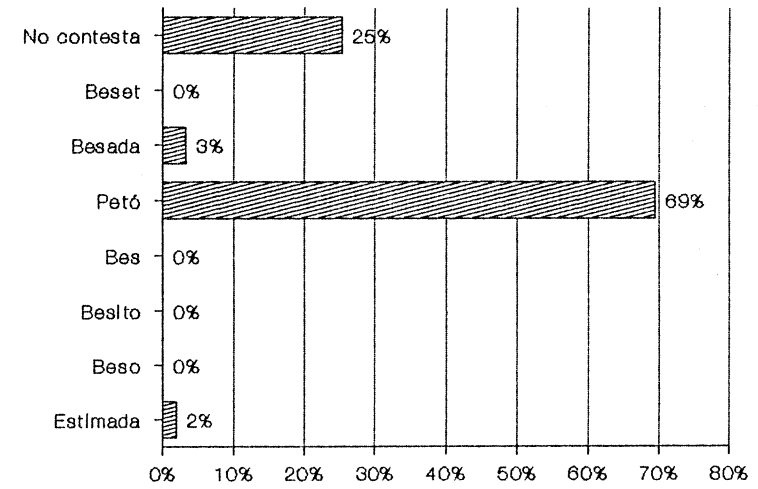
Gràfic 15.1

Gràfic 15.2

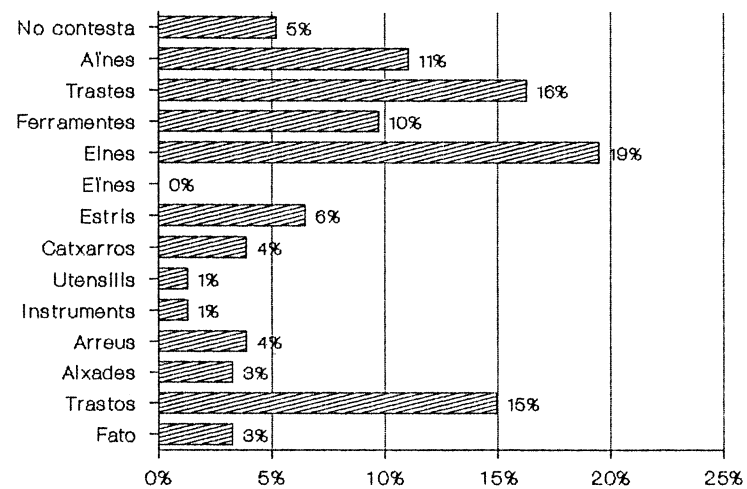

Gràfic 15.3

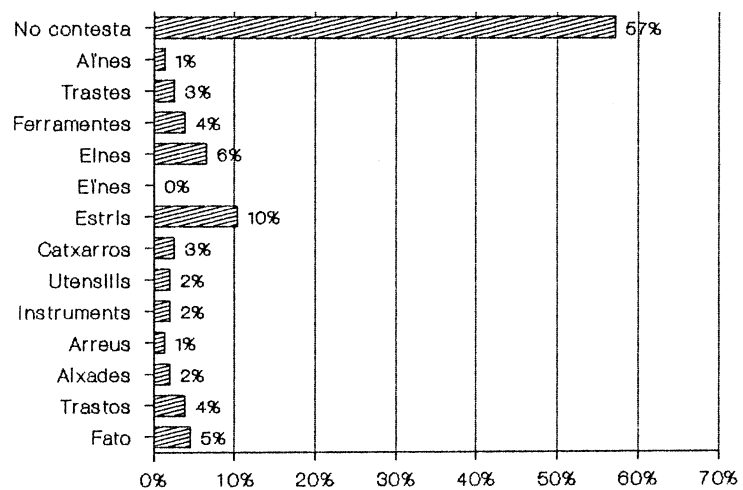

EINES

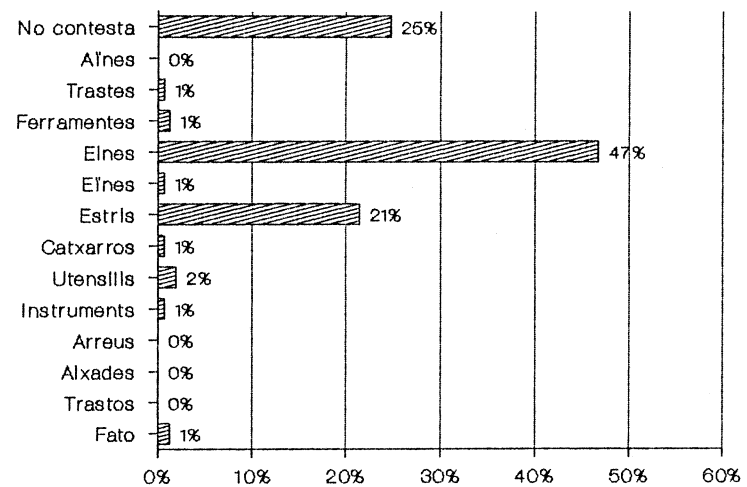
Gràfic 16.1

Gràfic 16.2

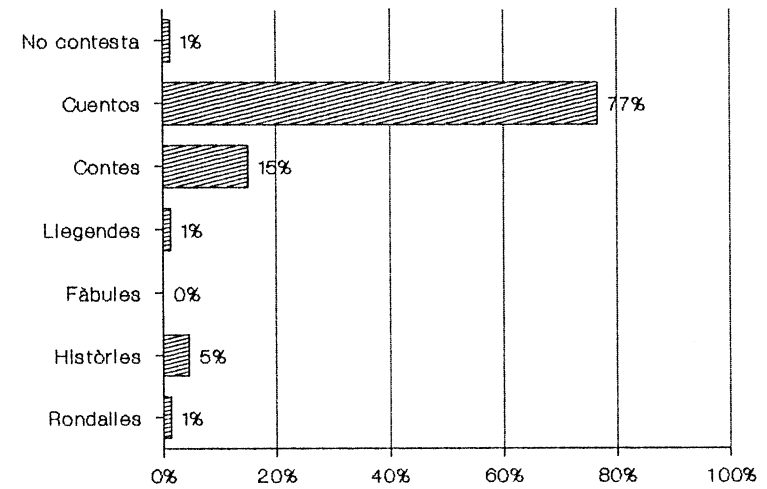

Gràfic 16.3

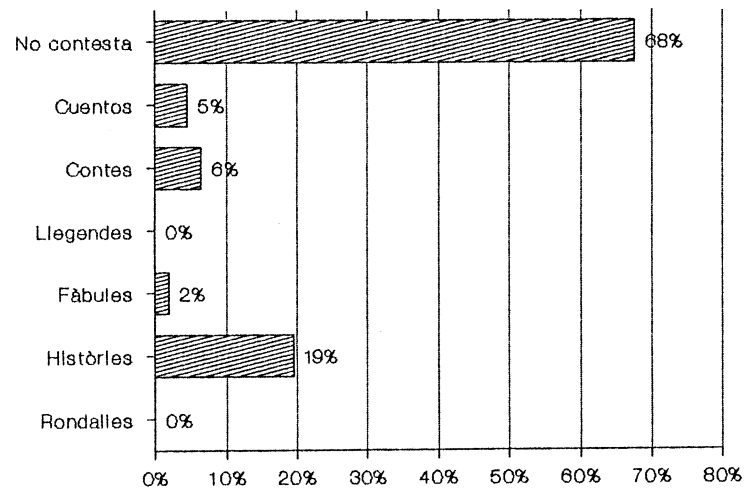

CONTE

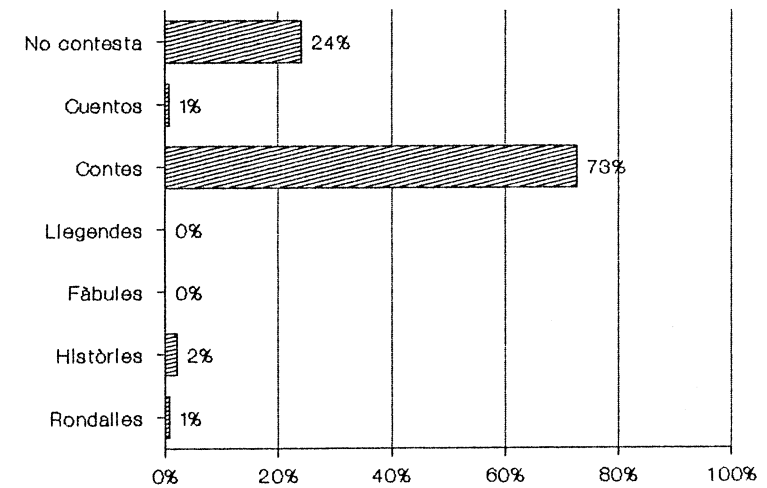
Gràfic 17.1

Gràfic 17.2

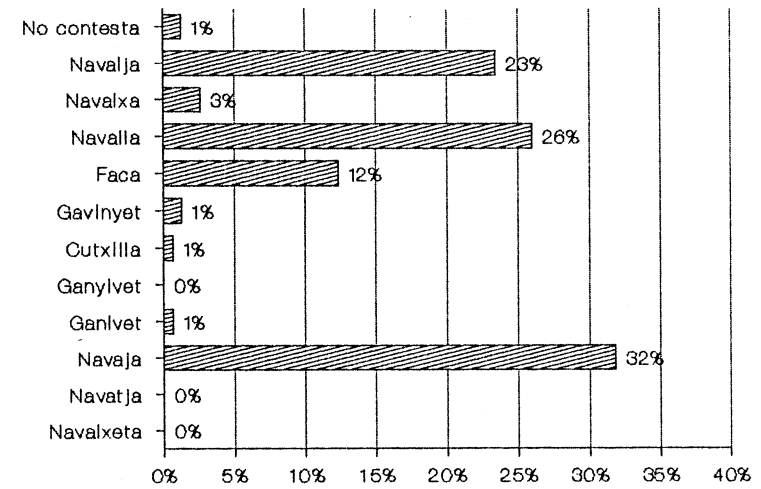

Gràfic 17.3

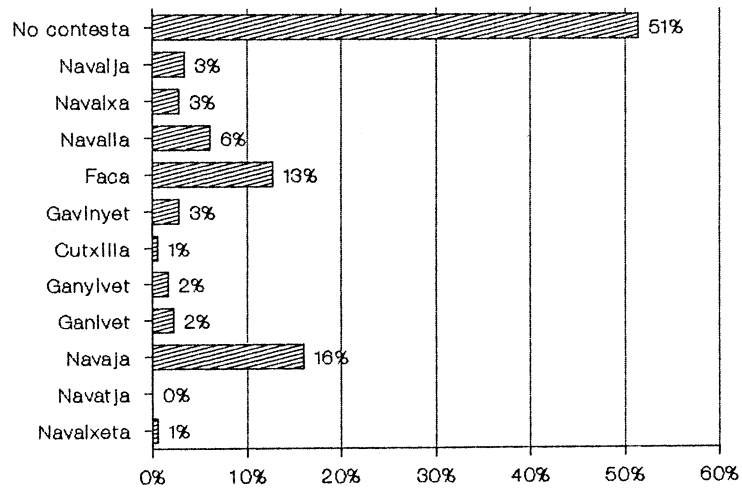

NAVALLA

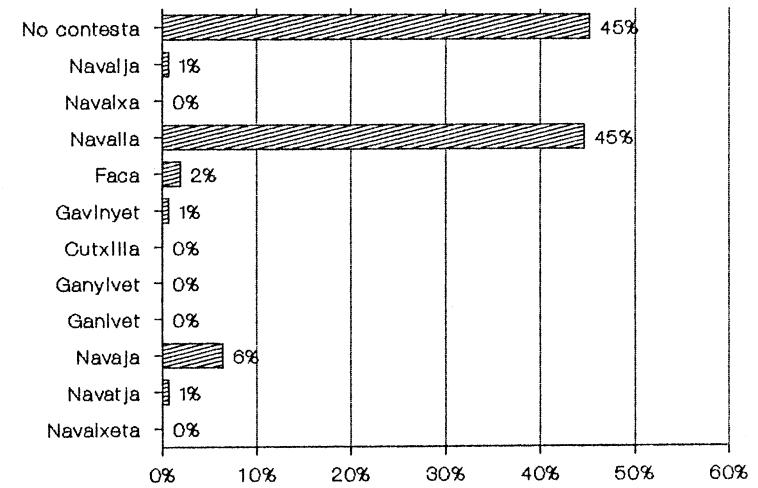
Gràfic 18.1

Gràfic 18.2

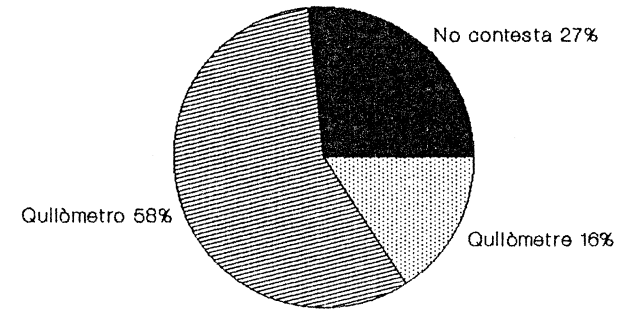

Gràfic 18.3

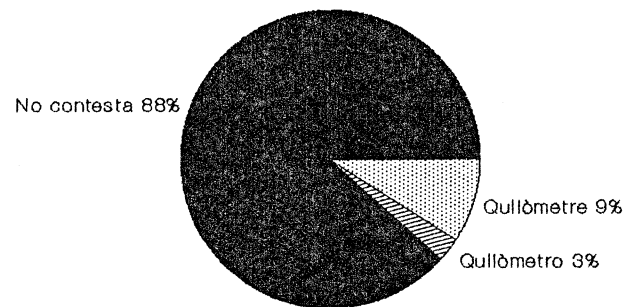

Q U I L Ò M E T R E

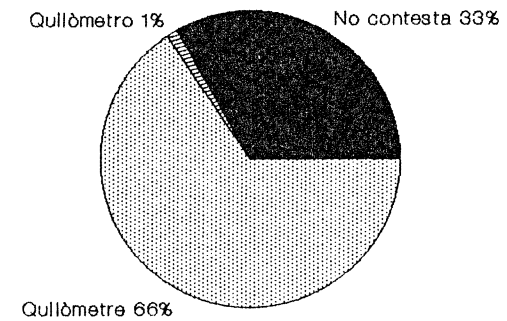
Gràfic 19.1

Gràfic 19.2

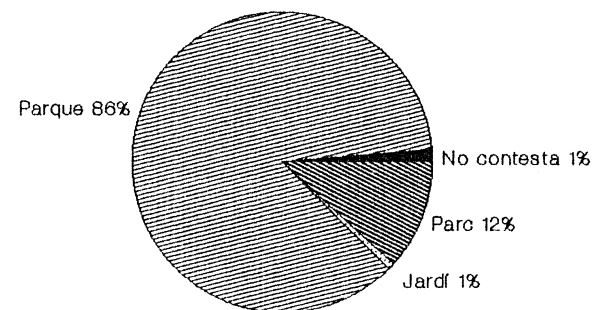

Gràfic 19.3

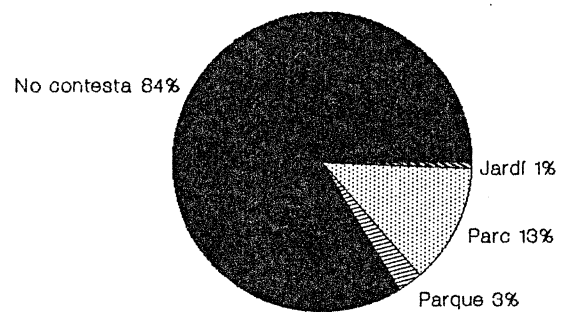

P A R C

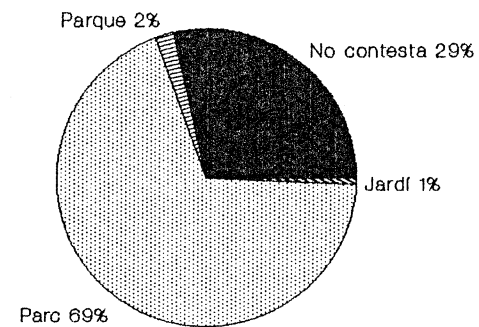
Gràfic 20.1

Gràfic 20.2

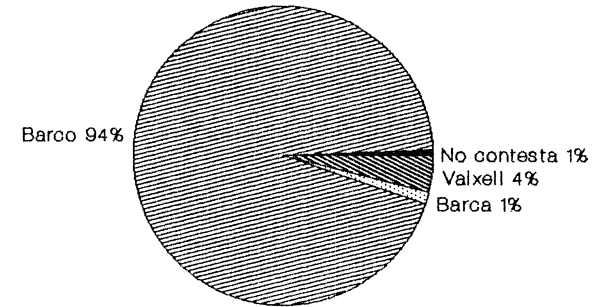

Gràfic 20.3

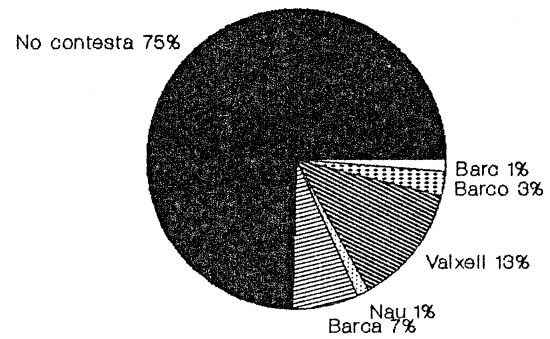

V A I X E L L

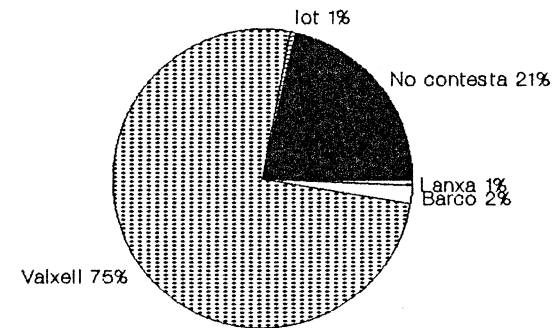
Gràfic 21.1

Gràfic 21.2

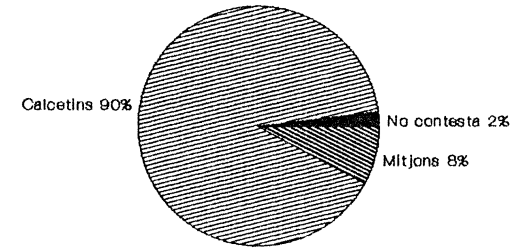

Gràfic 21.3

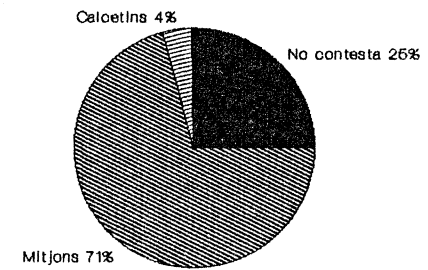

MITJONS

Gràfic 22.1

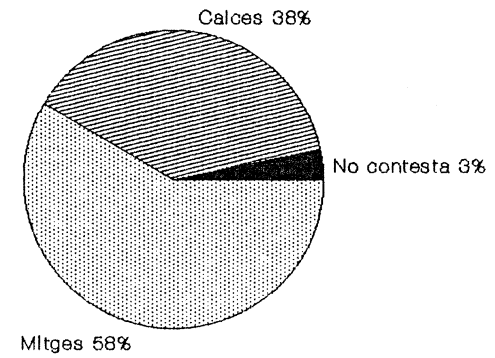

Gràfic 22.3

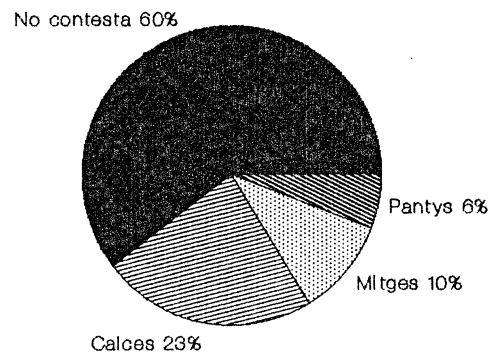

MITGES

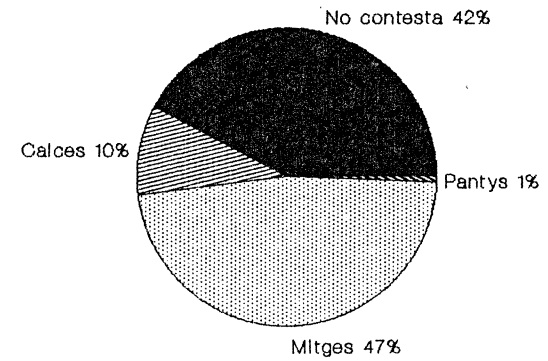
Gràfic 23.1

Gràfic 23.2

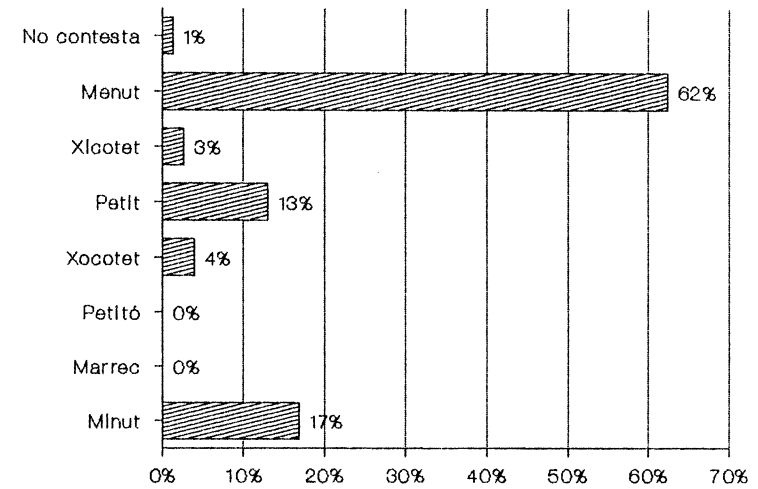

Gràfic 23.3

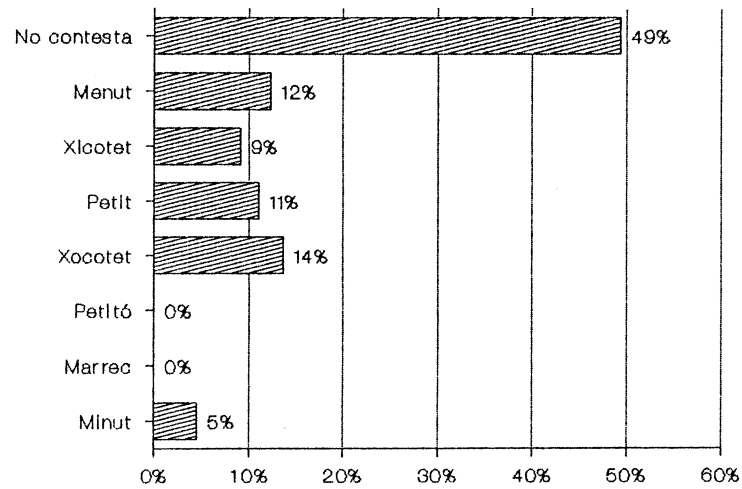

P E T I T

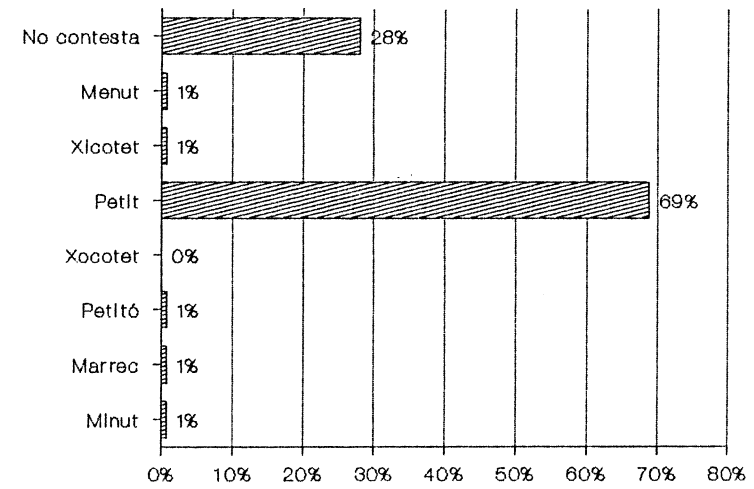
Gràfic 24.1

Gràfic 24.2

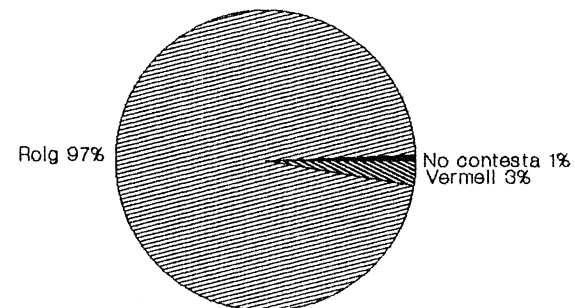

Gràfic 24.3

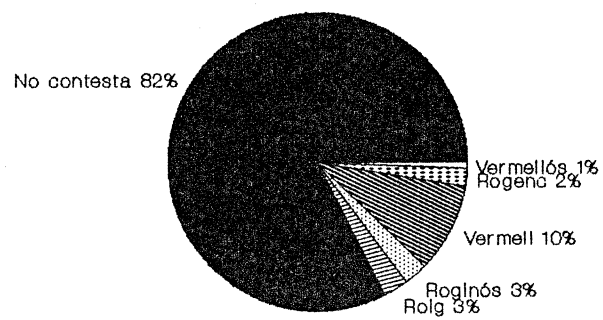

VERMELL

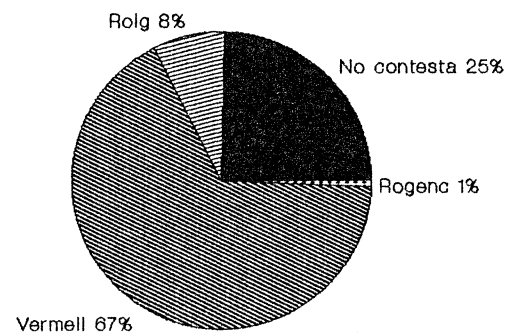
Gràfic 25.1

Gràfic 25.2

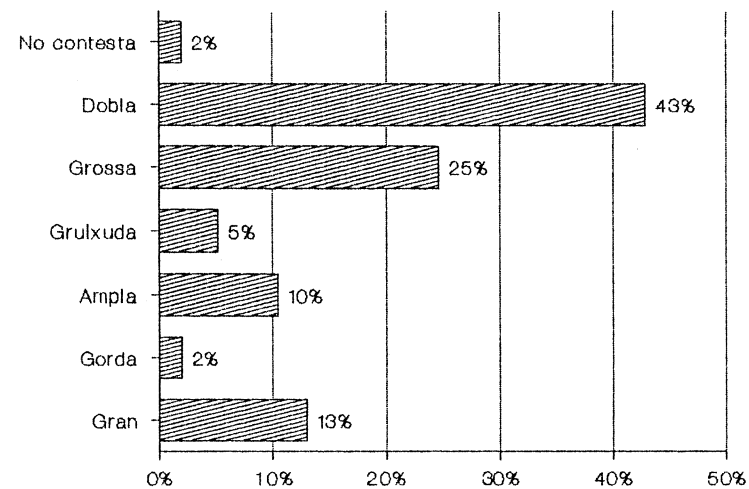

Gràfic 25.3

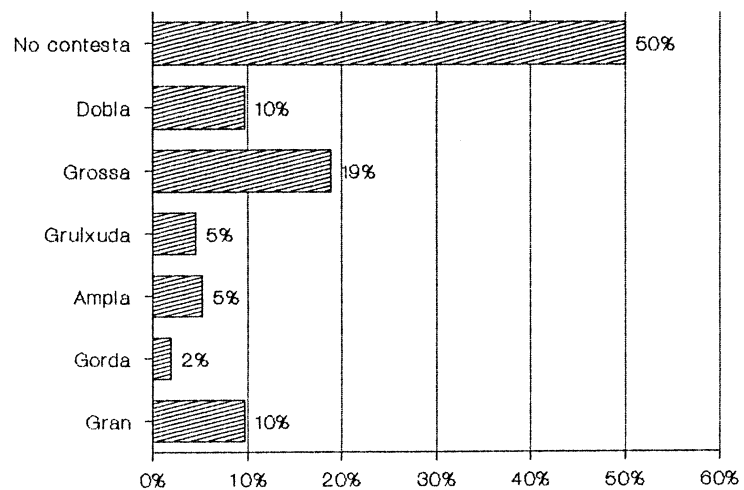

GRUIXUT / DA

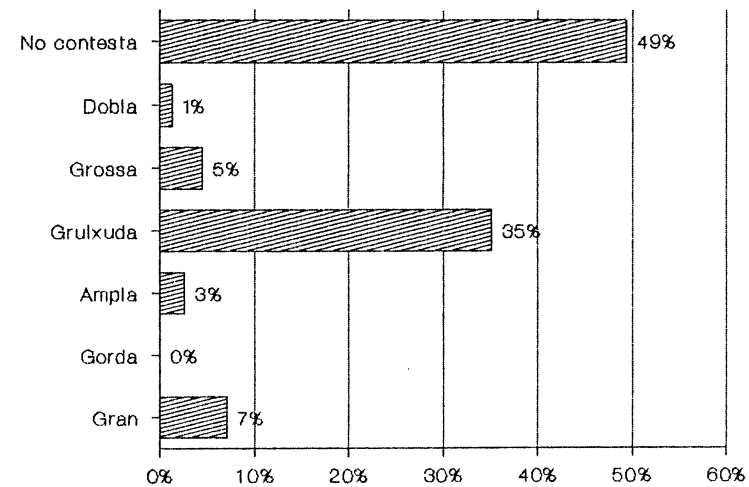
Gràfic 26.1

Gràfic 26.2

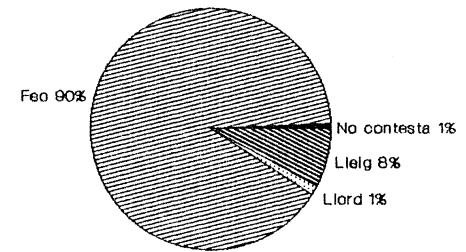

Gràfic 26.3

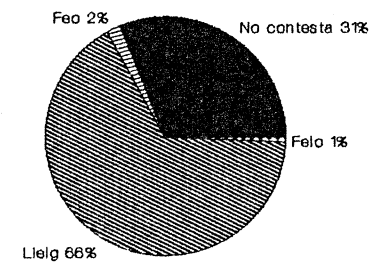

LLEIG

Gràfic 27.1

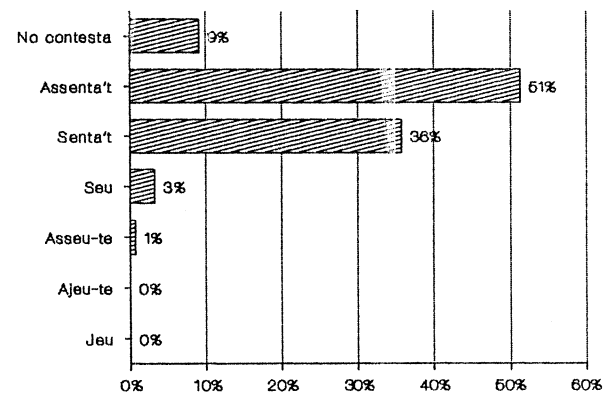

Gràfic 27.3

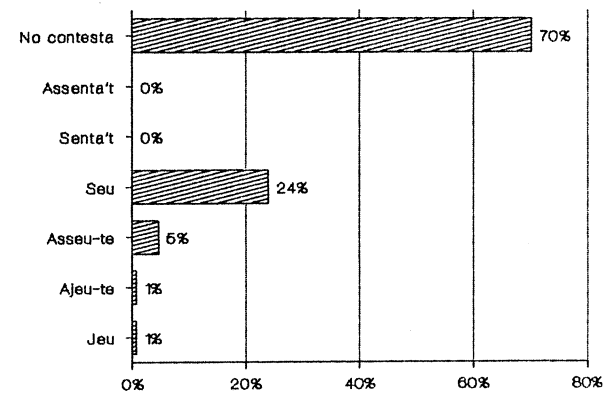

SEURE

Gràfic 28.1

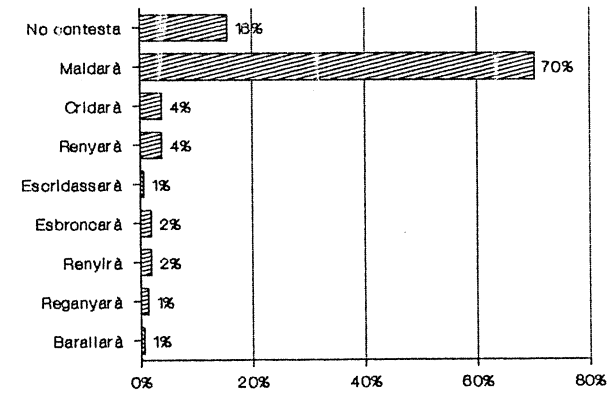

Gràfic 28.3

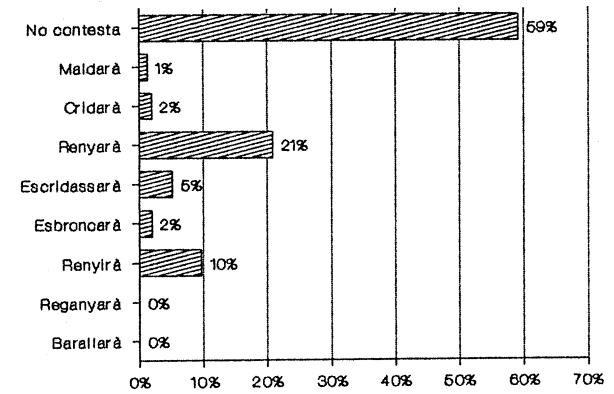

RENYAR

Gràfic 29.1

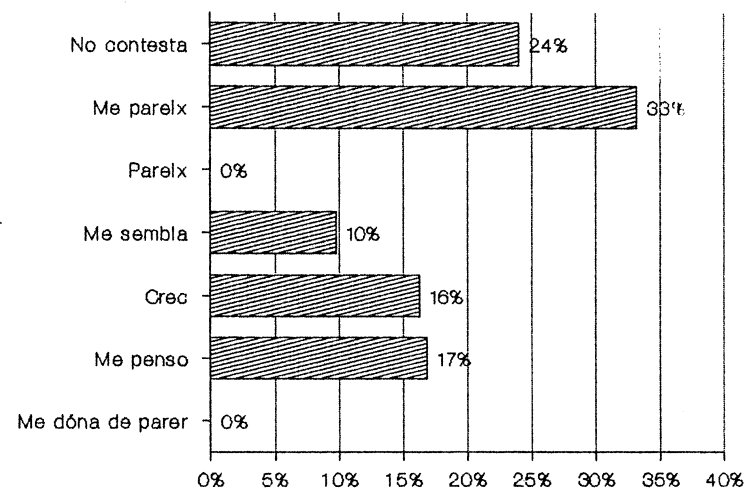

Gràfic 29.3

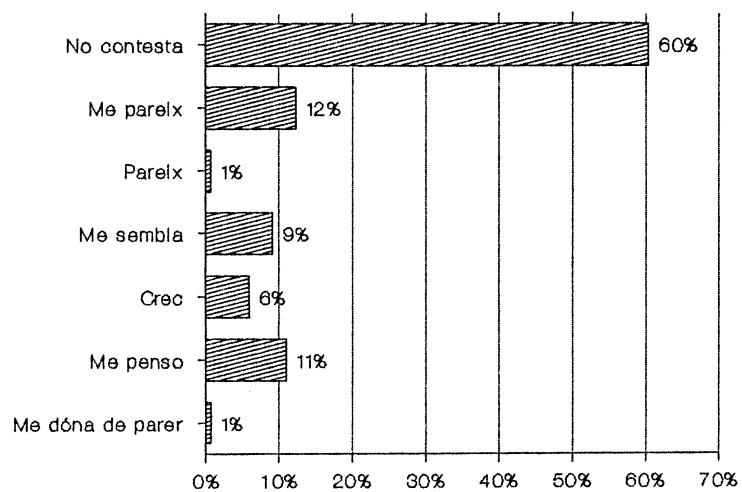

SEMBLAR

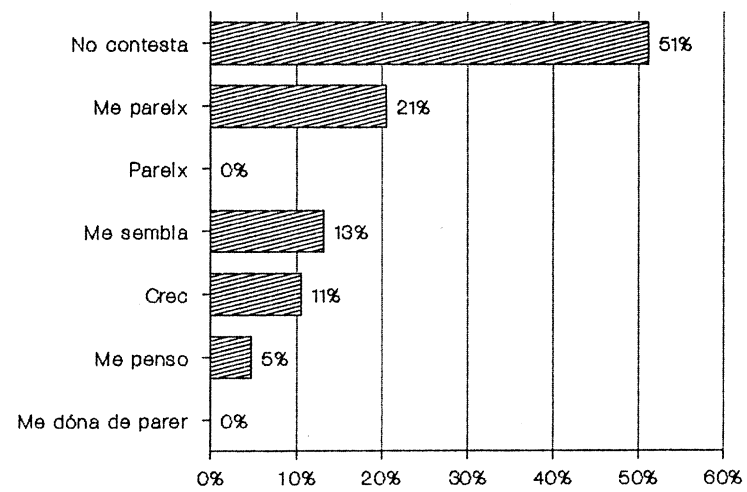
Gràfic 30.1

Gràfic 30.2

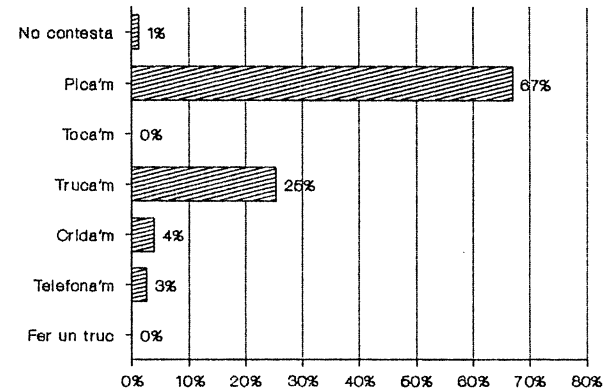
Gràfic 30.3

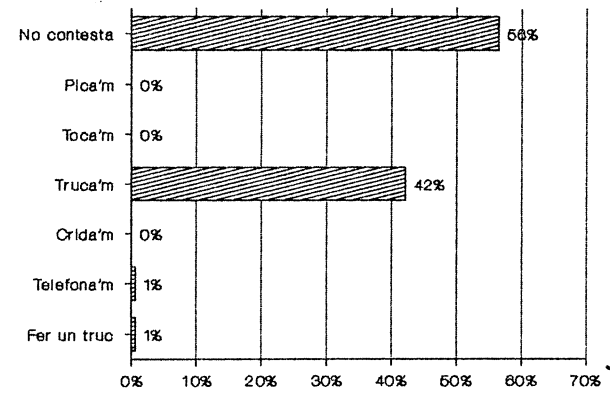
TRUCAR

(per telèfon)

Gràfic 31.1

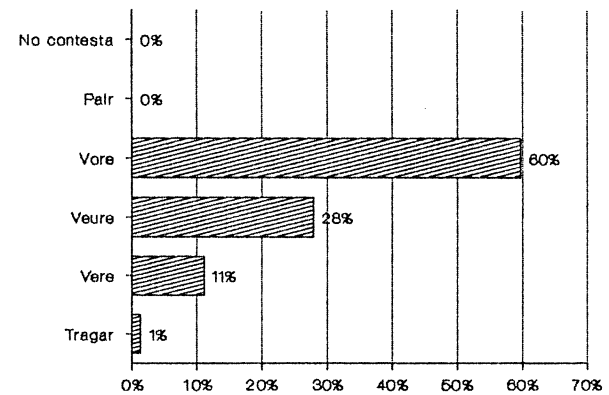

Gràfic 31.3

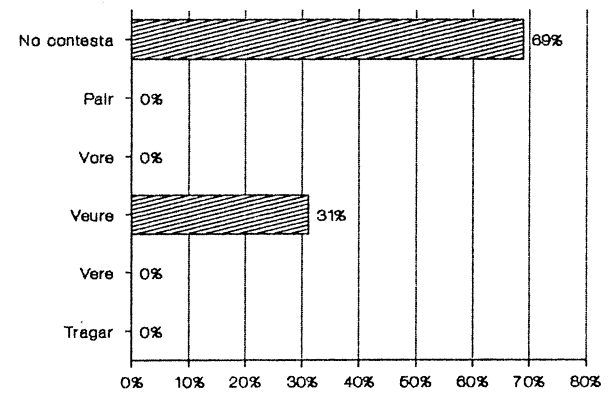

VEURE

Gràfic 32.1

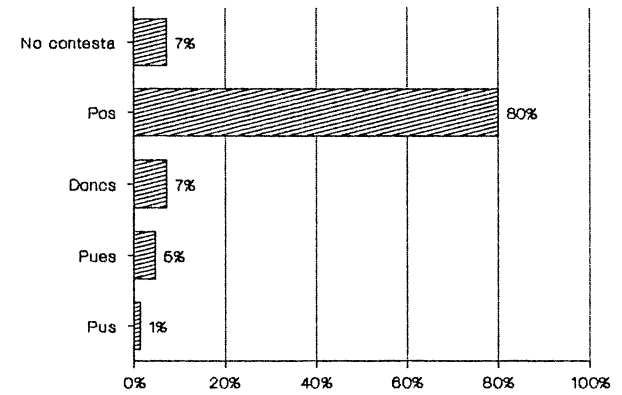

Gràfic 32.3

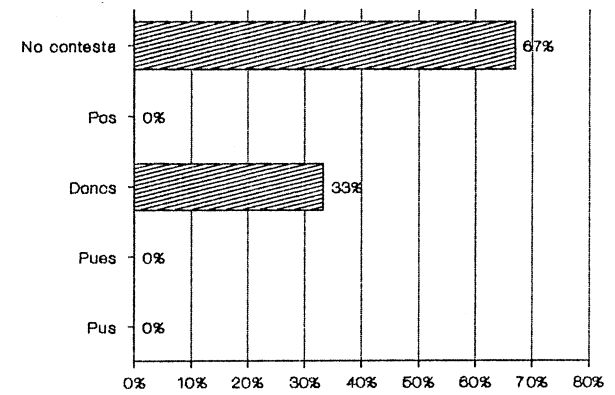

D O N C S

Gràfic 33.1

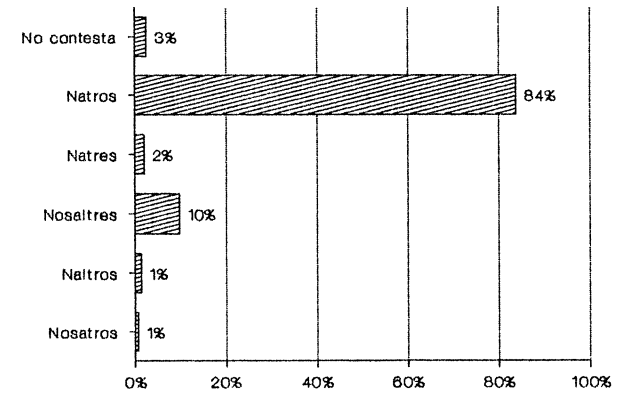

Gràfic 33.3

N O S A L T R E S

Gràfic 34.1

Gràfic 34.3

